

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2017 m.
birželis
Nr. 2 (219)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

K.Donelaičio draugijos visuotinis susirinkimas	3
Kristijono Donelaičio draugija ir žurnalas pristatyti Amerikos lietuviams	5
Istorikas, enciklopedininkas dr. Algirdas Matulevičius: „Mūsų pažadėtoji žemė - Mažoji Lietuva“	7
Dievo ir artimo tarnystėje	10
Marijampoliečiai Donelaičio kelyje.....	13
Vasaros etnostovykla „Ištakų beieškant“ Punske.....	15
Parama tautinių mažumų projektams Lietuvoje	16
Финансирование для проектов национальных меньшинств в Литве	16

РАМОКOS

Учимся говорить по-литовски	17
-----------------------------------	----

SUKAKTYS

Krašto istorijos ir kultūros pažinimo klubui ALKAS – 50 metų	18
Dramatiškasis septynių šimtmečių santykių akordas.....	20
Renginys „Vydūno metus pasitinkant“ Marijampolėje.....	22

ŠVENTĖS

Tradicinė šventė Tolminkiemyje.....	23
„Malūnėlio“ apsilankymas Sūduvos amatų šventėje	25

ĮDOMYBĖS

Kasinėjimai Karaliaučiaus pilies teritorijoje ir istorinė galimybė santarvei	26
---	----

Pirmajame viršelyje – jaunosios „Malūnėlio“ šokėjos ir vadovė iš Lazdynų (Krasnoznamensko) rajono Paežerių dvaro sodyboje (Almos Janvariovos nuotr.).

Paskutiniajame viršelyje – 1908 metais Rūsioose (Svetlogorske) atidarytas vandens bokštas tapo viso šio kurortinio miestelio puošmena. Dabar šiame pastate veikia karinė sanatorija. (Algio Vaškevičiaus nuotr.).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,

Vytauto g. 28

www.donelaitis.info

draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,

Gintaras Skamaročius –

K.Donelaičio draugijos

pirmininkas,

Saulius Svilius – techninis

redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G.Skamaročius (pirmininkas),

N.Kitkauskas, V.Goentas,

V.Juraitis, Dž.Maskuliūnienė,

A.Matulevičius, R.Senapėdis,

V.Šilas

Spausdino AB „Spauda“,

Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai

2017-06-26

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

Tiražas – 1000 egz.

K.Donelaičio draugijos sąskaita:

LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia

Spaudos, radijo ir televizijos

rėmimo fondas bei VšĮ Nemuno

euroregiono Marijampolės biuras

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

www.nemunas.info

Balandžio 28 dieną Marijampolėje surengtas K. Donelaičio draugijos visuotinis narių susirinkimas. Jo pradžioje K. Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius informavo, kad draugijos nariai iš Klaipėdos ir Šiaulių nedalyvauja, bet yra davę sutikimus pritarti visų sprendimų projektams. Susirinkimo darbotvarkėje buvo klausimai dėl draugijos tarybos papildomų narių ir draugijos 2016 metų finansinių ataskaitų rinkinio ir veiklos ataskaitų tvirtinimo, darbo grupių sudarymo, apdovanojimo Kristijono Donelaičio medaliu „Širdings brolau“, 2 procentų paramos skyrimo draugijai, žurnalo „Donelaičio žemė“ leidybos, išvykų į Tolminkiemį ir Lazdynėlius bei kiti.

Susirinkimo metu buvo priminta, kad Draugijos tarybos nariais 2015.12.11 ir 2016.03.14 susirinkimuose buvo patvirtinti šie asmenys: Gintaras Skamaročius, Draugijos pirmininkas; Vida Mickuvienė, Marijampolės K. Donelaičio draugijos pirmininkė, Draugijos pirmininko pavaduotoja; Kęstutis Kaminskas, Draugijos Vilniaus skyriaus pirmininkas, Draugijos pirmininko pavaduotojas; Izolina Natalija Lingienė, Draugijos Šiaulių skyriaus pirmininkė, Draugijos pirmininko pavaduotoja; Rimgaudas Banys, Draugijos Panevėžio skyriaus pirmininkas, Draugijos pirmininko pavaduotojas; Martynas Pocius, Draugijos Kauno skyriaus laikinai einantis pirmininko pareigas; Žavinta Sidabraitė, Draugijos Klaipėdos skyriaus pirmininkė, Draugijos pirmininko pavaduotoja.

Kadangi naujai patvirtintuose nuostatuose numatyta, kad Taryba turi būti sudaryta iš 9 narių, todėl prie praėjusiuose susirinkimuose tarybos nariais patvirtintų 7 asme-

K. Donelaičio draugijos visuotinis susirinkimas

Pranešimą skaito G. Skamaročius.

nų reikia aptarti ir kitame susirinkime patvirtinti 2 papildomas kandidatūras.

G. Skamaročius pristatė Draugijos 2016 metų finansinių ataskaitų rinkinį ir veiklos ataskaitas. Pirmininkas išsamiai pakomentavo praėjusių metų draugijos įplaukas, pajamas ir išlaidas. Jis kalbėjo apie jau nuveiktus darbus ir apie artimiausius darbus populiarinant draugiją, apie svarbiausius renginius, analizavo lietuviško švietimo Karaliaučiaus krašte klausimus, papasakojo apie projektinę veiklą. Susirinkimo dalyviai patvirtino Draugijos 2016 metų metinių finansinių ataskaitų rinkinį, taip pat Draugijos pirmininko ataskaitą ir Draugijos tarybos pirmininko ataskaitą.

Susirinkime kalbėta apie galimų darbo grupių sudarymą. Įvertinus tai, kad Draugijos įstatai, patvirtintas strateginis planas ir

veiklos kryptys numato daug ir įvairių galimybių bei poreikių veiklos vykdymui, kad gausėja Draugijos narių, kurie yra taip pat įvairių specialybių bei pomėgių ir patirčių, G. Skamaročius pasiūlė Draugijos nariams, o taip pat bičiuliams, kurie nuolatos ar atskirais atvejais dalyvauja Draugijos veikloje, deklaruoti savo galimybes ir sutikimus gausiau dalyvauti atskirų temų - galimų darbo grupių veiklose ir tuo būdu su artimesnių pomėgių ir patirčių bendraminčiais rezultatyviau darbuotis vienoje ar keliose grupėse / temose, kelti iniciatyvas, numatyti ir/bei įgyvendinti konkrečias priemones ir tuo būdu padėti mums visiems įgyvendinti Draugijos tikslus.

Susirinkimo metu pasiūlyta apibrėžti ne darbo grupių pavadinimus, o veiklos kryptis, kurias galėtų pasirinkti draugijos nariai

bei bičiuliai. Patvirtintos tokios veiklos kryptys - literatūrinė - akademinė, kraštotyros ir istorijos pažinimo; leidybos, informacijos sklaidos ir viešinimo bei draugijos plėtros; aplinkos ir statinių priežiūros (materialiojo paveldo apsaugos ir puoselėjimo); švietimo ir kultūros mainų; tautinių ir tarptautinių projektų; archyvo / Donelaitianos ir Mažosios Lietuvos kolekcionierių.

Susirinkime kalbėta ir apie apdovanojimą K.Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Draugijos svetainėje www.donelaitis.info buvo skelbta, kad draugija kartu su Lietuvos rašytojų sąjunga ir Kultūros ministerija paskelbė ir pagal patvirtintus nuostatus planuoja toliau tęsti nusipelnusių asmenų pagerbimą bei teikti apdovanojimus Kristijono Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Praėjusiais metais apdovanojimai buvo įteikti 3 asmenims. Susirinkimo metu buvo pasiūlyta keletas kandidatūrų tiek iš Lietuvos, tiek iš Karaliaučiaus krašto. Sutarta, kad komisijai bus pateikti trumpi aprašymai apie kiekvieną iš siūlomų kandidatų, iš kurių vėliau komisija ir išrinks nominantus.

Susirinkimo metu pirmininkas G.Skamaročius priminė, kad yra galimybė visiems dirbantiems asmenims, savo sumokamų pajamų mokesčio dalį, viso 2 procentus, skirti Paramos gavėjo statusą turinčioms įstaigoms. K.Donelaičio draugija nuo 2004 metų yra įgijusi Paramos gavėjo statusą, todėl turi teisę gauti tokią paramą. Pirmininkas priminė, kad praėjusiais metais draugija tokiu būdu gavo apie 41 euro paramą ir išreiškė viltį, kad parama šiemet sudarys didesnę sumą.

„Donelaičio žemės“ žurnalo redaktorius Algis Vaškevičius pristatė praėjusių metų leidybinę veiklą - vieną laikraščio ir tris

žurnalo „Donelaičio žemė“ numerius, informavo, kad 2017 metais planuojama savo ir rėmėjų lėšomis parengti ir išleisti 4 žurnalo „Donelaičio žemė“ ketvirtinius numerius, pirmas iš jų jau išleistas. Jo leidybą iš dalies finansuoja Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, remia VŠĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuras, dar tikimasi sulaukti ir kitų rėmėjų dalinės paramos. Redaktorius pristatė pagrindines temas, autorius, planus. Šį leidinį galima prenumeruoti AB "Lietuvos paštas" svetainėje adresu <http://www.prenumeruok.lt/NewSubscription.aspx>.

Visų Draugijos narių ir partnerių buvo paprašyta leidiniui teikti medžiagą, padėkota aktyviausiems autoriams. Pateikta medžiaga, priklausomai nuo aktualumo, bus spausdinama arba žurnale, arba pateikta Draugijos interneto svetainėje www.donelaitis.info.

Taip pat kalbėta apie tai, jog šių metų gegužės 20 d. Tolminkiemyje vyks Poezijos pavasario renginiai, po to kitą šeštadienį, t.y. 2017.05.27 Tolminkiemyje vyks kasmetė talka bei lietuvių kalbos šventė. G.Skamaročius pakvietė planuoti šias datas galimoms išvykoms, aptarti galimus bendrus vykimus į Tolminkiemį bei Lazdynėlius šiomis ar kitomis datomis.

Susirinkime buvo aptarti ir kiti einamieji klausimai. Tarp jų informacija apie tai, kad Karaliaučiaus krašte kai kuriems lietuvių kalbos mokytojams yra mažinamas krūvis, taip pat apie tai, jog Rusijos Federacija svarsto galimybes atsakyti mokamų vizų įvažiavimui į Karaliaučiaus sritį. Susirinkimo dalyviai buvo pakviesti dalyvauti popietę vykusiuose K.Donelaičio konferencijose ir skaitymuose.

„Donelaičio žemės“ inf. ir nuotrauka

Gegužės 15-28 dienomis teko lankytis Jungtinėse Amerikos Valstijose. Vienas iš pagrindinių šio vizito tikslų buvo susitikimai su Čikagoje gyvenančiais lietuviais ir Kristijono Donelaičio draugijos bei žurnalo „Donelaičio žemė“ pristatymai.

Pasaulio lietuvių centre Lemonte labai įdomus susitikimas su Vydūno jaunimo fondo valdybos nariais tęsėsi daugiau kaip dvi valandas. Susitikime dalyvavo šio fondo valdybos pirmininkas Gintaras Plačas, jo pavaduotoja Aldona Rauchienė, sekretorė Vida Brazaitytė, išdininkas dr. Arūnas Draugelis, administratorius Šarūnas Rimas, taip pat jau iš anksčiau pažįstama fondo atstovė ryšiams su visuomene Jūratė Variakojienė, padėjusi surengti šį susitikimą ir jaunimo atstovė Alina Meilytė.

Neseniai 65-ąsias įkūrimo metines atšventęs Vydūno jaunimo fondas pagrindinį dėmesį skiria stipendijų studentams skyrimui. 1952 metais Čikagos akademinis skautų sąjūdis nutarė įsteigti šalpos fondą, kurį pavadino žymaus lietuvių, filosofo, skautų bičiulio Viliaus Storosto - Vydūno vardu. Fondo pradžia buvo kukli, vėliau

„Donelaičio žemės“ žurnalo redaktorius su Vydūno jaunimo fondo valdybos pirmininku Gintaru Plaču (dešinėje).

Kristijono Donelaičio draugija ir žurnalas pristatyti Amerikos lietuviams

Redaktorius pristato žurnalą „Donelaičio žemė“.

jo veikla plėtėsi, parama didėjo. Tai ir stipendijos bei premijos lietuviams, studijuojantiems JAV, Lietuvos ir kitų pasaulio kraštų universitetuose, ir knygų leidimas, ir kita veikla.

Kasmet Vydūno jaunimo fondas paremia daugiau kaip 100 lietuvių studentų, o parama siekia 100 tūkstančių dolerių. Per pastaruosius dešimtį metų parama Lietuvos studentams ir Lietuvos skautijai siekė 340 tūkstančių dolerių, o Lietuvos skautų sąjungos studentams ir lavinimo programoms skirta apie 240 tūkstančių dolerių. Nuo 2009 metų fondas turi ir įgaliotinę Lietuvoje, Vilniaus universiteto docentę, socialinių mokslų daktarę Jolitą Kašalynienę.

Šiomet kovo 29-ąją Pasaulio lietuvių centre Lemonte surengtas iškilmingas fondo 65-erių metų sukakties minėjimas. Ta proga buvo išleistas jubiliejinis leidinys,

kuriame pristatyti svarbiausi fondo darbai ir pasiekimai. Leidinyje spausdinamas išsamus Lietuvoje veikiančios Vydūno draugijos garbės pirmininko Vacio Bagdonavičiaus straipsniu „Įpareigojantis Vydūno palikimas“, kuriame jis primena Vydūno biografiją, svarbiausius veikalus, kalba apie jo visuomeninę veiklą.

„Mūsų valstybės moralinė ir politinė parama agresijos ištiktoms tautoms ir valstybėms yra aiškus požymis, kad Vydūno idealai mums nesvetimi, kad einame link to, kad taptume šviesiąja tauta, į kurią linktų kitos tautos. Reikia tik ryžtingiau įveikti tas silpnības, apie kurias visi gerai žinome, reikia kiek labiau būti savimi, būti oria tauta tarp kitų tautų“, - rašo autorius.

Pokalbio su valdybos nariais metu G.Plačas pabrėžė, kad siekiama į fondo gretas pritraukti

daugiau jaunų žmonių, taip pat norima, kad žinios apie fondo veiklą pasiektų kuo daugiau žmonių. Aukštosiose mokyklose Lietuvoje studijuojantys studentai gauna apie 60 stipendijų, kurių dydis – nuo 200 iki 100 tūkstančių dolerių. Stipendijas gauna ir Jungtinių Amerikos Valstijų, Australijos, Didžiosios Britanijos, Kanados bei kitų šalių aukštosiose mokyklose studijuojantys lietuviai.

Vydūno jaunimo fondas daug dėmesio skiria ir paties Vydūno asmenybės populiarinimui. Susitikimo metu pasakojau, kad K.Donelaičio draugija Lietuvoje glaudžiai bendradarbiauja su Vydūno draugija, jos garbės pirmininko Vacio Bagdonavičiaus straipsniai dažnai spausdinami „Donelaičio žemės“ puslapiuose, artėjant Vydūno 150-osioms metinėms, kurios bus minimos ateinančių metų kovą, bus parengta ir žurnalo puslapiuose išspausdinta dar ne viena publikacija apie šią garsią asmenybę.

Apie fondo veiklą labai įdomiai pasakojo V.Brazaitytė, pabrėžusi, kad į jo veiklą dažnai įsitraukia skautai, maždaug trečdalį iš 200 fondo narių sudaro jaunimas. Ji minėjo, kad paramą gavę Lietuvos studentai stengiasi padėkoti fondo atstovams, o iš Amerikos lietuvių tokių padėkų sulaukiama retai. Nuo pat veiklos pradžios fondas telkė lėšas, gautas iš pavienių asmenų ir organizacijų, bankų ir investicijų palūkanų, dalį jų sudarė palikimai, uždarbis už atvirukus ir kitus leidinius.

Džiugu buvo išgirsti, kad fondas gerai įvertino mano prieš keletis metų redaguotą šio fondo na-

Susitikimas su Mažosios Lietuvos draugijos ir fondo valdybos nariais

rės Ritonės Rudaitienės knygą „Iš kelionių užrašų“. Ilgametė tarybos fondo sekretorė knygoje aprašė keliones po įvairias pasaulio šalis. Knyga sulaukė net dviejų leidimų, vienas jų autorės pageidavimui dovanotas Lietuvos mokyklų bibliotekoms, o antrąjį leidimą platinė Vydūno jaunimo fondas.

Fondo valdybos nariai labai domėjosi K. Donelaičio draugijos veikla, pateikė man įvairių klausimų apie draugijos veiklos istoriją ir planus. Susitarta „Donelaičio žemės“ puslapiuose ateityje spausdinti daugiau informacijos apie labai svarbią šio fondo veiklą. Fondas skyrė auką tolimesnei mūsų draugijos veiklai ir žurnalo leidimui.

Dar vienas įdomus susitikimas įvyko su JAV Lietuvių bendruomenės Lemonto apylinkės socialinių reikalų skyriaus nariais. Paskelbus apie šį susitikimą „Draugo“ laikraštyje, į jį susirinko apie 40 dalyvių, nors paprastai jų atvyksta gerokai mažiau, nes tenka važiuoti dideliu atstumu, be to, skyriaus nariai jau solidaus amžiaus.

Šio renginio metu skyriaus vedėjas Rimantas Dirvonis pateikė įdomių faktų apie Mažąją Lietuvą. Teko skaityti maždaug pusvalandžio trukmės pranešimą, kuriame priminiau Mažosios Lietuvos istoriją, kalbėjau apie šių dienų aktu-

alijas, papasakojau apie Kristijono Donelaičio draugijos veiklą, pristaciau kelis naujausius „Donelaičio žemės“ numerius. Skyriaus nariai turėjo daug įvairių klausimų, užsimezgė įdomi diskusija. Renginį pajavairino dokumentinis filmas apie Mažąją Lietuvą, kuriame savo pastebėjimais dalinosi akademikas Domas Kaunas ir kiti asmenys.

Dar vienas įdomus susitikimas viešnagės Čikagoje metu įvyko su Mažosios Lietuvos draugijos bei fondo valdyba. Prieš kelis mėnesius Lietuvoje viešėjo šios draugijos ir fondo pirmininkas kunigas Valdas Aušra (apie šį susitikimą rašyta „Donelaičio žemės“ kovo mėnesio numeryje). Šįsyk Čikagoje į susitikimą atvyko ne tik kun. V. Aušra, bet ir dar keletas valdybos narių – sekretorius kunigas Liudas Miliauskas, išdininkas Ramūnas Buntinas, buvęs ilgametis draugijos vadovas Jurgis Anysas bei kiti.

V. Aušra priminė Mažosios Lietuvos draugijos įkūrimo ištakas 1951 metais, išsamiai papasakojė apie jo veiklą mūsų dienomis. J. Anysas papasakojė, kiek knygų išleido fondas, kam skiriamas pagrindinis dėmesys. Diskutavome apie draugijos paramą Karaliaučiaus krašto lietuviškoms mokykloms, įvairiems renginiams – kasmet šiems tikslams skiriama apie

8 tūkstančiai dolerių. Draugija šiame krašte kasmet paremia po keletą projektų, o lėšas daugiausia gauna iš įvairių aukotojų. Deja, jų skaičius ir aukojamų pinigų suma mažėja, bet V. Aušra užtikrino, kad dar bent 3-4 artimiausius metus parama bus tęsiama.

Mažosios Lietuvos draugija veikia Čikagoje, o fondo veikla apima dar ir Kanadą. Fondas yra išleidęs per 20 įvairių vertingų knygų keliomis kalbomis, tarp jų Mažosios Lietuvos enciklopediją. V. Aušra sakė, kad anksčiau parama Mažajai Lietuvai kasmet siekdavo 20 tūkstančių dolerių per metus, dabar ji dėl minėtų priežasčių sumažėjusi.

Man teko atsakyti į valdybos narių klausimus, pristatyti patį žurnalą ir jame nagrinėjamas temas. Mažosios Lietuvos draugijos valdybos nariai pasiūlė bendradarbiauti, apie savo veiklą pateikti informaciją žurnalui, pristatyti įdomiausius projektus, renginius, plačiau informuoti apie paramą Karaliaučiaus krašto lietuviams.

„Ir jūsų, ir mūsų veikla turi daug bendro, ji nukreipta į Mažąją Lietuvą, ten gyvenančių lietuvių lūkesčius ir problemas. Būtina glaudžiai bendradarbiauti, keistis informacija, bendromis pastangomis daryti viską, kad būtų saugojamas tautiškas, puoselėjama lietuvių kalba, ugdomas tautiškas susipratęs jaunimas“, – sakiau šio susitikimo metu, ir tai sulaukė jo rengėjų pritarimo.

Norisi tikėti, kad viešnagės Amerikoje užmegzti kontaktai su mūsų draugijai artimomis organizacijomis duos teigiamus rezultatus, nes leis pasikeisti informacija, sulaukti daugiau rėmėjų, o tai sudarys galimybes dar labiau padėti Donelaičio žemės lietuviams.

Algis Vaškevičius,

„Donelaičio žemės“ redaktorius

Istorikas, enciklopedininkas dr. Algirdas Matulevičius: „Mūsų pažadėtoji žemė - Mažoji Lietuva“

Praėjusiais metais istorikas, enciklopedininkas A. Matulevičius buvo apdovanotas K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Apdovanojimas jam skirtas už Mažosios Lietuvos enciklopedijos ir kitų leidinių rengimą bei bendraautorys-tę rengiant keliasdešimt leidinių ir straipsnių Mažosios Lietuvos temomis. Siūlome pokalbį su juo.

- Jaunystėje labai domėjotės astronomija, bet astronomu netapote. Kodėl?

- Mokydamasis Giedraičių (viena seniausių Lietuvoje, nuo XIII a. kunigaikščių Giedraičių žemė, kunigaikštystės centras) vidurinėje mokykloje, labai domėjausi istorija, geografija ir astronomija. Gerai sekėsi algebra, trigonometrija. Per geografijos pamokas mėgdavau nagrinėti žemėlapius (vėliau sudariau keletą įvairių originalių Mažosios Lietuvos žemėlapių). Labai patiko astronomija, kiti pasauliai, Visata, gyvybė kituose žvaigždynuose. Berods 1957 m. Lietuvos astronomų patriarchas prof. dr. (vėliau ir akademikas) Paulius Slavėnas Lietuvos moksleiviams paskelbė konkursą įvairiais astronomijos klausimais. Anketoje buvo 18 sudėtingų klausimų, aš išsprendžiau sunkiausius, panaudojęs matematikos - algebros, trigonometrijos, geometrijos žinias (mokykloje astronomijos pamokų dar nebuvo - skaičiau įvairias knygas, analizavau). Man ir mokyklai, Molėtų rajonui buvo netikėta, kad aš tapau astronominio konkurso nugalėtoju, apie tai žurnalo straipsnyje „Astronautai grįžo į žemę“ rašė pats P. Slavėnas, kelis kartus paminėjęs mano pavardę, kad išsprendžiau sudėtingiausius klausimus. Po to, kai 1957 m. spalio 4

d. Žemę apskriejo pirmasis žmogaus sukurtas palydovas, labai džiaugiausi ir supratau, kad tai skrydžių į kosmosą pradžia. Kai vienuoliktoje klasėje mokytoja J. Usavičiūtė išdalijo astronomijos vadovėlius, aš papasakojau apie galimus skrydžius į kosmosą. Mano svajonė išsipildė, kai 1961 m. balandžio 12 d. SSRS pilietis Jurijus Gagarinas sovietiniu kosminiu laivu apskrido Žemę. Labai verkiau, kai, berods 1968 m. vasarį jis žuvo.

Labai žavėjausi amerikiečių astronautais Neilu Armstrongu ir Edvinu Aldrinu, kurie pirmieji žmonijos istorijoje 1969 metų liepą nuskrido į Mėnulį ir pasivaikščiojo bei paėmę uolienos mėginių sėkmingai grįžo į Žemę. „Perkančias į žvaigždes“ – toks užrašas yra ant Vilniaus universiteto senosios observatorijos pastato. Manau, kad po kokių 20-30 metų žmogus nuskris į Marsą. Beje, Karaliaučiuje paauglystę ir jaunystę praleido ir pirmasis į kosmosą išerdvėlaivio pasivaikščioti išėjęs žmogus Aleksejus Leonovas.

Stoti į Vilniaus universitetą stu-

dijuoti astrofiziką neišdrįsau: klaidingai galvojau, kad teks sukinti varžtus, o man technika nelabai patinka, neturiu gabumų. Pasirodo, užtenka pagal teleskopų duomenis apskaičiuoti, kokioje planetoje galėtų būti gyvybė ir panašiai.

- Kas paskatino Jūsų susidomėjimą Mažąja Lietuva? Kodėl disertacijai rinkotės temą apie tautinę lietuvių padėtį Prūsijoje 1701-1807 metais?

- Didžioji mano meilė Mažajai Lietuvai, lietuvininkams (mažlietuviams) prasidėjo, berods, 1963 metais, kai aš, Vilniaus universiteto trečio kurso studentas studijavau Lietuvos istoriją (SSRS istorija nepatiko). Remdamasis archyvine medžiaga, ėmiau nagrinėti lietuvių tautinio atgimimo temą: aušrininkų, varpininkų (dr. J. Basanavičiaus, J. Bagdono, M. Jankaus, V. Kudirkos, J. Mikšo, M. Šerniaus, J. Šlūpo, P. Vileišio, A. Vištelio ir kitų žurnalų „Aušra“, „Varpas“ sumanytojų, leidėjų, ideologų, bendradarbių) ir dvasininkų korespondenciją. Dauguma jos nebuvo skelbta dėl žiauraus Rusijos imperijos caro režimo persekiojimo, apskritai lietuviškos spaudos uždraudimo (1864-1904 m.), kultūros etnocido. Reikėjo gauti iš universiteto, Lietuvos mokslų akademijos vadovybės leidimus. Rašiau ir apie didlietuvių bei mažlietuvių intelektualų bendradarbiavimą leidžiant lietuvišką spaudą Mažajoje Lietuvoje: Bitėnuose, Ragainėje, Tilžėje.

Ypač mane sudomino tais laikais nežinoma ir ignoruojama Mažoji Lietuva, tiek nusipelnusi lietuvių raštijai, apskritai kultūrai, tautinei savimonei bei Sąjūdžiui. Supratau: jei žydams pažadėtoji šventoji žemė Jeruzalė,

arabams - Meka, tai mums, lietuviams - Mažoji Lietuva, kultūrinėje, visuomeninėje, ekonomikos srityse lenkianti Didžiąją. 1963-1966 m. skaičiau pranešimus studentų mokslinėse konferencijose Kijevo, Odesos, Maskvos, Novosibirsko, Tartu universitetuose. Mano pranešimą ypač gyrė Novosibirsko akademijos miestelio,

dr. J. Basanavičiaus (tėvui jis padovanavo peiliuką su savo atvaizdu) ir kitų tautinio atgimimo veikėjų kalbų; skyrė lėšų lietuvybei Vilniaus krašte stiprinti ir jį išvaduoti iš Lenkijos okupacijos, bendravo su vienintelio lietuviško knygyno Vilniuje steigėjais ir savininkais, patriotais J. ir M. Šlapeliais.

1970 m. įstojau į Lietuvos MA

po 1815-1818 m. daugelio sričių reformų. Štai iki kokių nesąmonių ir absurdo buvo prieita!

Su mano disertacijos vadovu, įžymiu mokslininku, sąžiningu, kruopščiu ir išmintingu, objektyviu istoriku dr. Vytautu Merkiu pasirinkome temą apie Mažosios Lietuvos lietuvių (savivardis - lietuvininkai) tautinę padėtį 1701-1807 metais. Tai labai svarbus ir pačiai protestantiškajai Prūsijai laikotarpis: 1701 m. kunigaikštystė (1525-1701) virto karalyste, karalius buvo vainikuotas ne sostinėje Berlyne, o lietuvių prūsų žemėje Karaliaučiuje. Darbe pabrėžta vietinių (autochtonų) gyventojų lietuvių ir prūsų, buvusių Prūsos krašto šeiminkų, baltiškoji tradicija. Po 1709-1711 m. siautėjusio Didžiojo maro bei bado, iš įvairių Vakarų Europos kraštų Įsruties, Ragainės ir Tilžės apskrityse Prūsijos vyriausybė apgyvendino iki 20 000 vokiečių ir vokiškai kalbančių protestantų kolonistų (vien iš Austrijos Zalcburgo - 10 156 žmonių), daugiausia - valstiečių, to paties luomo kaip ir lietuvininkai. Tai buvo akultūracijos, vietos gyventojų asimiliacijos židinis.

Tirdamas esmines Mažosios Lietuvos problemas, prūsų ir lietuvių etnogenezę, įrodžiau, kad lietuvininkai (mažlietuviai) yra to krašto autochtonai, o ne kolonistai, kaip įrodinėjo kai kurie tarpukario vokiečių istorikai ar kalbininkai. Žinoma, aš jutau įtampą, sovietinį politinį, ideologinį spaudimą.

Pirmajam visada sunkiausia ir pavojingiausia. Dirbau iki gilios nakties, per šventes - iki išsekimo. Disertacijos įvade ir autoreferate reikėjo „apsitverti sovietiniais perkūnsargiais“. 1973 m. gynimas praėjo puikai: nepaisant komisijos narių pažiūrų (visokių buvo), visi balsavo „už“, suprato reikšmę lietuvybei. Labai dėkingas disertacijos vadovui akad. prof. dr.

K. Donelaičio draugijos pirmininkas G. Skamaročius apdovanoja A. Matulevičių „Širdings brolau“ medaliu. A. Vaškevičiaus nuotraukos.

taip pat SSRS Mokslų akademijos Sibiro skyriaus vadovas akad. A. Okladnikovas, sakęs, kad „ir mums, sibiriečiams, aktualus nacionalinis klausimas“. Jis prašė perduoti įžymiajai archeologei Marijai Gimbutienei linkėjimus. Teko laimėti ją, iš Amerikos atvykusią, Vilniuje matyti, bet kai grįžau su nuotykiomis iš Novosibirsko, ji jau buvo grįžusi į Ameriką.

Tautos, tautybės savasties klausimais susidomėjau ir ėmiausi tirti gal ir dėl to, kad mano tėvas Antanas, su tėvais gyvendamas Vilniuje, XX a. pirmais dešimtmečiais dalyvavo lietuviškų draugijų „Rytas“, „Žiburėlis“ veikloje, klausėsi

Istorijos instituto (direktorius akad. prof. J. Žiugžda, pavaduotojas ir kartu Feodalizmo sektoriaus vadovas akad. prof. J. Jurginis) aspirantūrą. Ėmiausi tirti Mažosios Lietuvos praeitį - tai išskirtinis reiškinys lietuvių sovietinėje historiografijoje, nes net Mažosios Lietuvos terminas buvo išguitas. Kuriozas, bet kai kurie lietuvių raštijos tyrėjai, literatūrologai rašė, kad, pavyzdžiui, Jonas Bretkūnas gimė ir kūrė, kaip ir Martynas Mažvydas, Abraomas Kulvietis, Stanislovas Rapolionis ir kiti Rytų Prūsijoje. Betgi šis terminas atsirado Prūsijos karalystėje XVIII a., o paplito po prancūzmečio, tai yra

Vytautui Merkiui, Lietuvos MA bibliotekos (direktorius dr. Juozas Marcinkevičius) darbuotojoms, parūpinusioms pas mus nesamų knygų iš Vokietijos Federacinės Respublikos. Apskritai 1989 metais labai pavėluotai išėjusioje monografijoje panaudojau iki 145 istorijos šaltinių, leidinių (ir archyvinės medžiagos) ir 475 mokslines monografijas, knygas, tęstinius leidinius. Tematikos apimtimi, problemų įvairove, sudėtingumu ir novatoriškumu ši disertacija faktiškai prilygsta mokslų daktaro habilitacijai.

- Daug metų dirbote enciklopedijų leidykloje, Jus patį ne vienas vadina „vaikščiojančia enciklopedija“. Kokių savybių reikia geram enciklopedininkui?

- Nuo 1972 iki 2015 metų rengiau įvairias enciklopedijas: dirbau vyresniuoju moksliniu redaktoriumi Vyriausiojoje enciklopedijų redakcijoje, kuri vėliau pertvarkyta į leidyklą, po to į Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutą, galiausiai į centrą. Suredagavau per 20 000 įvairių epochų Mažosios ir Didžiosios Lietuvos, LDK istorijos straipsnių, pats parašiau, galbūt, keliolika tūkstančių. Buvau apie 15 mokslinių knygų apie Mažąją ir Didžiąją Lietuvą redaktorius, recenzentas. Ypač sudėtinga buvo mums, enciklopedistams, naujai, nesiremiant privaloma marksistine-leninine metodologija, sovietine ideologija objektyviai nušviesti Lietuvos ir viso pasaulio įvykius. Būtina buvo atsikratyti senojo dogmatinio subjektyvaus palikimo.

Galima didžiulis: 2001-2015 m. Enciklopedijų kolektyvas išleido 26 tomų naują „Visuotinę lietuvių enciklopediją“. Tikras žygdarbis, kad 2000-2009 m. išleidome 4 tomų pirmąją tokią pasaulyje „Mažosios Lietuvos enciklopedi-

ją“ (turtinga ir galinga Vokietija iki šiol neišleido „Rytų Prūsijos enciklopedijos“). Iš pradžių man vienam teko pradėti nuo tuščio lapo, nuo nulio, ilgainiui susidarė kelių mokslinių redaktorių grupė, kuriai vadovavau, pats daug redaguavau, rašiau. 2014 m. apie Mažąją (Prūsų) Lietuvą išėjo žinynas anglų, 2015 m. - lietuvių kalba; baigiamas rengti spaudai vokiečių kalba. Itin sudėtingas, kruopštus, varginantis, sekinantis darbas. Praėjome tikrą pragarą, o atlyginimai buvo itin maži, bet dirbome iš patriotizmo. Už finansinę ir kitokią paramą rengiant Mažosios Lietuvos enciklopediją bei žinynus labai dėkojame Mažosios Lietuvos fondui išseivijoje.

Mane išties daug kas vadina „vaikščiojančia enciklopedija“, tą girdėdavau ir kai vesdavau ekskursijas bei kraštotyrimines ekspedicijas po Karaliaučiaus kraštą, po pietinę Prūsijos dalį - dabartinę Vakarų Lenkiją iki Gdansko, Kulmo, Torūnės. Be to, dar sovietmečiu kai kurie bendradarbiai enciklopedistai mane sveikindavo: „Labas, Mažoji Lietuva“. Sunkiui laikotarpiu tai buvo tam tikra moralinė parama, paskata. Norint tapti geru enciklopedininku reikia iš savo srities turėti daug žinių, nuolat tobulėti, skaityti mokslinius veikalus, taisyklingai geru stiliumi rašyti bei redaguoti, nuo jaunumės turėti gabumų ir juos nuolat ugdyti.

- Kas Jums yra Kristijonas Donelaitis?

- Grįžtant į Mažąją Lietuvą, mūsų, o ir pasaulio visuomenei vartai į tą kraštą, raktas - genialus poetas kunigas Kristijonas Donelaitis. Jo pasaulino lygio poema „Metai“ yra lietuvininkų baudžiauninkų gyvenimo, vargų ir džiaugsmų epas, kronika. Švietimo epochos dainius gynė savo tautiečius lietuvininkus nuo

vokiečių dvarponių ir valdininkų engimo, kolonistų protegavimo, traktuojant juos kaip neva aukštesnės kultūros ir socialinės pakopos naujakurius, smerkė Prūsijos valdžios germanizavimo politiką, bet kartu smerkė ir tuos tautiečius, kurie ėmė perimti kolonistų ydas, tinginiavimą, veltėdžiavimą, girtuokliavimą. Mat K.Donelaičiui pradėjus kunigauti Tolminkiemio parapijoje, lietuvininkų žemėse ir netgi sodybose baigė įsikurti atėjūnai. Pagirtina jo drąsa kovojant dėl parapijos žemių su Tolminkiemio dvaro valdytojais amtmonais T.Ruigiu ir K.H.Baeringu, ginant lietuvininkus parapijiečius.

- Pernai buvote apdovanotas K.Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Ką Jums reiškia šis apdovanojimas?

- K.Donelaičio draugijos man skirtas K.Donelaičio medalis „Širdings brolau“ (labai dėkoju už brolystę) yra svarbiausias apdovanojimas už K.Donelaičio epochos lietuvininkų būrų gyvenimo aprašymus, Mažosios Lietuvos prikėlimą, juolab, kad aš jokių vardinių apdovanojimų ir premijų nesu gavęs. Skaudu, kad po Antrojo pasaulinio karo nebeliko Mažosios Lietuvos, liko tik jos šiaurinė dalis Klaipėdos kraštas. Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašte neliko ne tik vokiečių, bet ir mažlietuvių, teliko jų ir prūsų europinės reikšmės kultūros paveldo dalis ir žaizdota nualinta žemė. Tuo Lietuvos valstybė ir Europos Sąjunga privalo nuolat atkakliai rūpintis, nes tai dalis Vidurio Europos civilizacijos. Džiugu, kad tuo paveldu, Karaliaučiaus krašte gyvenančiais lietuviais kiek gali rūpinasi K.Donelaičio draugija, dėmesį skiria žurnalas „Donelaičio žemė“. Sėkmės ir ištvermės kilnioje misijoje!

Pokalbį parengė **A.Vaškevičius**

Dievo ir artimo tarnystėje

Kanauninko Anupro Gauronskio apaštalavimą
Karaliaučiaus krašte apžvelgiant

(Pabaiga. Pradžia Nr. 1 (218))

BRONIUS MAKASKAS,
istorikas, humanitarinių mokslų
daktaras, profesorius, Lietuvos
Respublikos konsulas Tilžėje

„Aš puikiai žinojau, kam darau šį darbą. Norėjau, noriu ir linkiu, kad tuose Dievo namuose būtų gera. Žmonėms svarbu ne architektūriniai elementai, bet kaip jie jaučiasi įėję vidun. Todėl krepčiuosi į Jus, į parapiją. Čia Jūsų šventovė, čia ir yra Jūsų dalis – at-eikite, čia Jūsų namai... Dabar aš suprantu, kad Bažnyčios statyba nesibaigia uždėjus stogą, įrengus

ją, sutvarkius aplinką, pašventinus. Tai yra begalybė – eiti tuo Keliu...”, - šiuos žodžius ištarė kunigas Anupras Gauronskas Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios 2000 m. šventinimo metu.

O galėjo būti ir kitaip, jeigu ne tas “puikus žinojimas, ką darau”. Apie tai tebyloja pats Anupras: “Kai išvyko lietuvis kunigas iš Tilžės, kilo klausimas, kas patarnaus katalikams. Buvo daug norinčių kunigų, nes bažnyčia nauja, ir klebonija yra, ir kur gyventi kungams. Kalbuosi su vienu jaunu lenku, kuris jau buvo beveik paskirtas į Tilžę. Sakau jam: „Ten gyvena daug lietuvių, išmoki lietuviškai, kad galėtum

jiems patarnauti jų kalba“. O jis man sako: „Kai aš ten dirbsiu, tai šv. Mišios bus aukojamos tik rusiškai“. Pagalvojau: rusiškai, o paskui gal ir lenkiškai. Ir paprašiau vyskupo T.Kondrusevičiaus, kad mane skirtų į Tilžę. Vyskupas sutiko, sakė, kad aš turiu pirmenybę pasirinkti, kadangi buvau pirmas katalikų kunigas, kuris pradėjo darbą šiame krašte“.

K l e b o n u i buvo kuo džiaugtis. Pildėsi jo svajonės, ištirpo ir baimės. Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios

šventinimo iškilmėse dalyvavo katalikų bažnyčios hierarchai su arkivyskupu T.Kondrusevičiumi priešakyje, buvo svečių iš Rusijos Federacijos, JAV, Kanados, Baltarusijos, Lenkijos. Lietuvai atstovavo tuometis Seimo pirmininkas profesorius Vytautas Landsbergis, sveikinimo raštą atsiuntė Prezidentas Valdas Adamkus. Bažnyčia pastatyta Lietuvos lėšomis bei vietos katalikų bendruomenės pagalba.

Visais atvejais sėkmę lėmė pavienių žmonių ar įstaigų vadovų supratimas ir parama kanauninkui tiek iš Lietuvos, tiek Vokietijos, tiek iš Rusijos Federacijos pusės. Taip Karaliaučiuje iškilo bažnyčia bei aplink ją - Maltos ordino pastatai, labdaros valgykla, ambulatorija, dantų gydytojų, socialinės pagalbos kabinetai. Elžbietos apklankymo bažnyčios korpusą pastatymui atvežė ir padovanojo vokiečiai iš Augsburga, ją apmūrijo darbininkai iš Lietuvos (šiauriečiai). Architektūrinę priežiūrą ir visus leidimus užtikrino Natalija Kopyčina-Lorens, viena pagrindinių “Kaliningradgraždanprojekt” architektų, mokslų daktarė. Ji profesionaliai dirbo ir prie Tilžės bažnyčios statybos.

Prie Tilžės bažnyčios atstatymo ypač daug prisidėjo prof. Vytautas Landsbergis, tuometis Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas. Nuolatinę priežiūrą ir pagalbą statybai teikė tuomečio Lietuvos Respublikos Tautinių mažumų ir išeivijos departamento vadovas Remigijus Motūzas. Tai tik keli pavyzdžiai, daug ką pasakantys apie žmogiškojo faktoriaus reikšmę svarbiems siekiams.

Kristaus Prisikėlimo bažnyčia Tilžėje yra ne vien maldos namai, o kaip ir kitur prie kanauninko steigiamų parapijų bažnyčių ir koplyčių šalia apaštališkosios dvasinės veiklos bei patarnavimų

Kanauninkas Anupras Gauronskis

telkiasi ir lietuviybės židiniai. Jie - savitas skolos grąžinimas kraštui, iš kurio gavome pirmąją lietuvišką knygą, kur į lietuvių kalbą XVI a. išversta Biblija, XVII a. parašyta pirmoji lietuvių kalbos gramatika, pagaliau sukurta ir pasaulietinė lietuvių literatūra, puoselėjama lietuviškoji spauda. Tai kraštas, be kurio pagalbos sunku įsivaizduoti lietuvių kalbos ir lietuviškumo išsaugojimą.“

Paskiausias kanauninko A. Gauronskio įgyvendintas didžiulis užmojis - Lazdynų (Krasnoznamencko) katalikų bažnyčios statyba, kurią 2014 m. rugsėjo 14 d. pašventino iš Maskvos atvykęs vyskupas.

Suprantama, krašto šeiminkams ne visi kunigo A. Gauronskio darbai buvo priimtini, gal nesuprantami ar *a priori* atmestini. Taigi buvo organizuoti skundai ir „jų pagrindu“ bandyta kunigą „išvietinti“. Vienas iš pavyzdžių - 1994 m. balandžio 14 skundų paketas atkeliavo į Maskvą, o iš ten - pas Rusijos katalikų arkivyskupą Tadeušą Kondrusevičių. Jame buvo ir Irinos Kuznecovos, srities gubernatoriaus pavaduotojos, laiškas, kuriame buvo parašyta: „Kunigas A. Gauronskis sistemiskai užsiima nebūdinga bažnyčiai veikla, kuri kenkia regiono interesams. Jis palaiko ekstremistiškai nusiteikusias kaimyninės valstybės grupes, atlieka spaudimą parinkdamas visuomeninių organizacijų vadovus, rengia nacionalistinius Lietuvos jaunimo suvažiavimus... Laikome, kad būtina nedelsiant imtis priemonių atšaukiant kunigą Gauronskį iš Kaliningrado srities. Prašome pranešti apie naujo kunigo paskyrimą“. Į tokį KGB stiliaus laišką arkivyskupas reagavo argumentuotai, dar patarė pasitaikius progai susitikti su laiško autore.

Tą klebonas padarė birželio 16-ąją - Rusijos Nepriklausomybės

dieną pakviesdamas I. Kuznecovą į koplyčios Karaliaučiuje pašventinimą. Kvietimas buvo priimtas, I. Kuznecova atvyko, pasakė neblogą kalbą ir tuo būdu davė suprasti, kad ne ji buvo šio rašto iniciatorė. Politinė atmosfera čia sudėtinga, kunigas išmoko joje gyventi ir rodo pavyzdį kaip išlikti ištikimu Dievui, dvasinei Tėvynei ir artimui.

Kan. Anupras Gauronskis į Karaliaučiaus kraštą atvyko prieš dvidešimt septynerius metus. Tada atrodė, kad neilgam. Bet užsibuvo daugiau kaip ketvirtį amžiaus. Jis subūrė lietuvius ir kitų tautybių katalikus, sudarė sąlygas išpažinti tikėjimą, buvo tikras, kad Martyno Mažvydo, Kristijono Donelaičio ir daugelio lietuvių kultūrai nuspelnusių žmonių žemėje prisikels užgesusi katalikybė ir lietuvybė. Kunigas rankų nenuleidžia ir toliau, tačiau pastebi, kad lietuvybė silpsta, o į bažnyčią ateina tik vyresni žmonės. Nebeliko ir to pakilimo, kurį ir šio krašto lietuviai išgyveno Lietuvos Atgimimo laikotarpiu.

Karaliaučiaus krašte gyvena apie aštuoniolika tūkstančių katalikų. Jiems patarnauja dvidešimt vienas dvasininkas – tarp jų tik kunigas Anupras Gauronskis yra lietuvis, likusieji yra atvykę iš Lenkijos ar Baltarusijos. Lenkai kunigai mišias aukoja arba rusiškai, arba lenkiškai. Dirbdamas Karaliaučiuje, o vėliau ir Tilžėje kunigas A. Gauronskis tikintiesiems stengiasi patarnauti jų gimtąja kalba, dėl to pramoko ir lenkiškai.

Kunigo Anupro „valdos“ apima ne tik Tilžę, bet ir Skaisgirių (Bolšakovo), Ragainės, Lazdynų ir Gąstų parapijas. Jis ne tik aukoja Mišias, palydi į paskutinę kelionę, tuokia ir krikštija ar lanko parapijiečius namuose, bet ir stengiasi lietuviams įkvėpti meilę Lietuvai, kitų tautybių katalikams

- savigarbos ir artimo meilės jausmus. Pastoraciniame darbe kunigui Anuprui talkina vikaras slovakas Milošas Krakovskis¹, padeda vienuolės, kurių viena - sesuo Liudmila Kolesova² iš Rusijos Federacijos gilumos, kita - iš Seinų krašto lietuvių kilmės sesuo Maksimiljana³.

O darbo yra per akis. Nemaža dalis šiame krašte gyvenančių lietuvių ne dėl savo kaltės vos suduria galą su galu, kai kurie jų turi kitų socialinių problemų. Bažnyčia ieško rėmėjų, kurie duotų lėšų maitinimui ar materialiai paremtų vargšus, benamius arba neturinčius darbo, renka ir skurstantiems išvežioja labdarą.

Kunigas A. Gauronskis sielojasi dėl lietuviybės padėties. Nors Lietuva nėra abejinga ir juntama tiek valdžios, tiek ir privačių asmenų parama ir dėmesys šiam kraštui, tačiau vietiniai lietuviai galėtų būti aktyvesni.

„Kai pradėjau dirbti šiame krašte, buvo lyg ir žmonių pakylėjimas. Į lietuviškas Mišias ateidavo daug daugiau žmonių. Dabar sulaukiame tik vyresniųjų. Jaunesni dažnai sukuria mišrias šeimas, o atžalos jau kartais krypsta į kitą pusę. Kartais net ir grynai lietuviškose šeimose tėvai su vaikais kalbasi rusiškai“, – pasakojo kunigas Anupras.

Karaliaučiaus krašte padėties negelbsti lietuvių kalbos fakultatyvai. Tiesa, Lietuva rengia įvairias stovyklas, etnokursus ir pan.

¹ Kun. Milošas Krakovskis gimė 1966 m. liepos 12 d. Ružomberoko mieste, Slovakijoje. Nuo 2015 m. rugpjūčio mėn. jis dirba Tilžėje Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje.

² Sesuo Liudmila Kolesova nuo 2011 m. tarnauja prie Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios ir ktose parapijose Ragainėje, Lazdynuose, Gastose.

³ Sesuo Maksimiljana – Henryka Gaber (liet. Goberytė) nuo 2000 m. tarnauja prie Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios ir kitų aptarnaujamų parapijų.

Kasmet vis mažiau vaikų mokosi katekizmo lietuvių kalba. Gal dėl to, kad ne visiems tėvams ši kalba labai rūpi, o dar atsirado ir savotiška konkurencija – lenkų ar vokiečių dvasininkai vilioja į savas parapijas, rengia ekskursijas, dovanas dalija.

Kunigas Anupras sako, kad jeigu būtų bent viena lietuviška mokykla, bent vienas atskiras lietuviškas vaikų darželis, būtų viltis, kad lietuvybė neišnyks. Buvo pastangos įsteigti Tilžėje lietuvišką mokyklą, kuri būtų Lietuvos išlaikoma. Matyt, nenuoseklios jos buvo, be garantijų, įtikinančių tėvus. Žmonės, matyt, linkę krypti ten, kur ramiau, saugiau, naudingiau. Paklaustas, ar čionykščiai lietuviai žino apie gyvenusius didžiuosius tėvynainius, apie jų nuveiktus darbus, iš kurių gal galėtų semtis stiprybės, kunigas Anupras atsako: “Pasakoju lietuviams apie Donelaitį, Mažvydą, apie Tilžėje kadaise klostėjusią lietuvių kultūrą. Žmonės išklauso, lyg ir supranta, tikimės rezultatų ateityje”.

Žvelgiant į Karaliaučiaus kraš-

to ateitį lietuvių akimis, perspektyvos nelinksmos, tačiau kunigas A. Gauronskis sako, kad rankų nuleisti nevalia, juk būta sunkesnių laikų. Kanauninkas Anupras džiaugiasi gera kaimynyste ir bendradarbiavimu su Lietuvos Respublikos konsulatu, kuris įsikūręs čia pat jo valdų pašonėje. Už nuopelnus šis dvasininkas 1997 metais apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino penkto laipsnio ordinu bei Lietuvos tūkstantmečio medaliu.

Šio dvasininko sielovados ir visuomeninė veikla kelia žmonių, ir ne vien tikinčiųjų pagarbą ir susižavėjimą ne tik Lietuvoje, Karaliaučiaus krašte, bet ir JAV, Švedijoje, Vokietijoje bei kitose šalyse.

Šį trumpą rašinį apie nepaprasto kilnumo ir jautrumo dvasininką pravartu užbaigti jo paties parašytais žodžiais: “...Tada, kai prieš daugelį metų iš architektų brėžinių Karaliaučiaus žemėje į dangų kilo gotikinės raudonų plytų bažnyčios, niekas nežinojo, kokią likimą joms ir tiems, kurie tose šventovėse melsis, ves į jas savo vaikus, ruošė XX amžius, kokie

sukrėtimai ir netektys jų visų laukia. Nebuvo žinoma, kad jos taps neregėto žmonijos istorijoje, viską naikinančio karo liudininkėmis, o paskui ilgiems dešimtmečiams čia nutilis giesmės, vargonai ir varpai, pasitikdavę kiekvieną žmogų, atėjusį į gyvenimą, šildę jų sielas šioje žemėje, o išmušus paskutinei valandai, palydėdavę į Amžinybę.

Visa tai jau tolimesnė istorija. Tačiau jos ratas apsisuko ir šiandien bažnyčios, jų parapijos vėl gyvos, nes amžinai gyvas jose skleidžiamas tikėjimo žodis. Bažnyčia gyva, nes jos įkūrėjas amžinas. Visada buvo dvasininkų, pasauliečių, kurie nesutiko su praradimais, tikėjo, kad viltys anksčiau ar vėliau išsipildys ir darė viską, kad jos neužgęstų. Tai akivaizdu.

Iš naujai pastatytų šventovių sklindanti tikėjimo šviesa daro žmones tauresnius, geresnius vieni kitiems ir stiprina jų dvasią”.

Dieve duok, kad šį apaštalavimo *motto* suprastų kuo daugiau šio krašto gyventojų, valdžių atstovų ir kultūros veikėjų - tada tapsime vieni kitiems pakantūs, tolerantiški ir bičiuliški.

Literatūra:

1. Gauronskai. Sena žemaičių giminė. Akmenė, 2012. Mažosios Lietuvos enciklopedija. T1, Vilnius, 2000.

2. Makauskienė Ž. Donelaičiui su būrais turbūt buvo lengviau // Aušra. Punkskas, 2012, Nr. 11.

3. B.Makausko interviu su kanauninku Anupru Gauronskiu 2014-2016 m. (asmeninis autoriaus archyvas).

E.Skipičio nuotraukos

Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio sveikinimas.

Marijampoliečiai Donelaičio kelyje

Konferencijos akimirka

Taip galima pavadinti Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos siekį nors kartą metuose organizuoti reikšmingesnį renginį, skirtą miesto visuomenei, projekto (finansavo Marijampolės savivaldybės administracija) partneriams ir svečiams. Todėl balandžio 28 d. Marijampolės savivaldybės Tarybos posėdžių salėje į tarptautinę konferenciją „Skaitymai: Mažajai Lietuvai ir Kristijonui Donelaičiui“ susirinko gausus būrys marijampoliečių ir svečių. Tai mokslininkai Daiva ir Sigintas Narbutai iš Vilniaus, lektoriai iš Kauno, Druskininkų, dvi delegacijos iš Karaliaučiaus srities: Įsruties (Černiachovsko) pedagoginio instituto studentai ir dėstytojos bei Stalupėnų (Nesterovo) kultūros, švietimo darbuotojai. Visų Draugijos renginių tikslas – tęsti švietėjišką misiją, skleisti žinią apie lietuvių literatūros pradininko K. Donelai-

čio kūrybą, apie Mažosios Lietuvos reikšmę didžiosios Lietuvos kultūrai, švietimui ir menui.

Renginys prasidėjo atminties pamaldomis evangelikų liuteronų bažnyčioje, kurias vedė evangelikų vyskupas Mindaugas Sabutis, padėjo kunigai Darius Petkūnas bei marijampolietis Vaidas Klesevičius. Po pamaldų, nors gausiai lijo, prie paminklo buvo pagerbtas poeto atminimas.

Konferencijos pradžioje visus pasveikino vyskupas M. Sabutis, trumpai pristatydamas jubiliejinius Reformacijos metus ir pakviesdamas pirmą pranešėją – kunigą, Klaipėdos universiteto docentą habilituotą dr. Darių Petkūną, kuris kalbėjo apie K. Donelaitį kaip apie kunigą ir iššūkius, su kuriais Prūsijos liuteronų Bažnyčia susidūrė jo laikmetyje bei pristatė savo knygą „Rytų Prūsijos liuteronų liturginė tradicija ir lietuviškoji jos

raiška Reformacijos ir Donelaičio laikų agendose“.

Dr. Daiva Narbutienė, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus vedėja, K. Donelaičio bibliografijos rodyklės sudarytoja, pristatė savo įdomų darbą pranešimu „Aprašyti Donelaitį – iššūkius bibliografams“. Šios bibliotekos direktorius dr. Sigintas Narbutas įžangoje į antrąją konferencijos dalį – skaitymus pateikė statistikos apie į pasaulio kalbas išverstus garsių Lietuvos autorių kūrinius. Pasirodo, daugiausia versta yra S. Nėris, per 30 kartų, o štai K. Donelaičio kūryba išversta į 24 pasaulio kalbas, poema „Metai“ – į 15.

Gausiai susirinkę konferencijos dalyviai turėjo retą progą išgirsti, kaip „Jau saulelė vėl atkopardama budino svieta...“ skamba ne tik lietuviškai (skaitė draugijos narys

Paulius Uleckas), bet ir latviškai (Vytauto Didžiojo universiteto užsienio kalbų instituto lektorė Daira Puškoriūtė-Ridulienė), rusiškai (studentės Anastasija Matiuchina ir Valentina Gončarova), lenkiškai (Kybartų K. Donelaičio gimnazijos lietuvių k. mokytoja ekspertė Nijolė Černauskienė), vokiškai (Marijampolės marijonų gimnazijos vokiečių k. mokytoja Inga Čeplikienė), angliškai (anglų k. mokytoja Birutė Arlienė), ispaniškai (etnologijos specialistė, baigusi VDU Kristina Pranckūnaitė), japoniškai (Druskininkų „Atgimimo“ gimnazijos anglų k. mokytoja Rovena Kvaraciejūtė), o pasakėčia „Lapės ir gandro česnis“ - lotynų kalba (dr. Sigitas Narbutas). Naujaisią „Metų“ vertimą į vokiečių kalbą konferencijos organizatoriams padovanojo iš Berlyno atvykęs žurnalistas Leonas Stepanauskas. Jis pasidalijo mintimis ir apie Vokietijos baltistų susivienijimo,

kurio garbės narys yra, veiklą.

Svečiai iš Karaliaučiaus srities papasakojo, kaip jie saugo K. Donelaičio atminimą, kaip vietiniame institute mokoma lietuvių kalbos, kokie renginiai vyksta poeto vardu pavadintoje Stalupėnų (Nesterovo) miesto bibliotekoje, kurios veiklą pristatė vyresnioji bibliotekininkė Angelina Čeremkina. Rajono administracijos kultūros skyriaus vedėja Irina Opriško pasveikino marijampoliečius ir įteikė reikšmingiausią jubiliejinį „Metų“ leidimą lietuvių ir rusų kalbomis (išleista Karaliaučiuje leidyklos „Aksios“). Įsruities pedagoginio instituto lietuvių kalbos mokytoja Tatjana Rodenko pristatė delegaciją bei savo veiklą šioje mokslo institucijoje.

Karaliaučiaus srities lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksejus Bartnikas kalbėjo apie projektus bei moksleivių vasaros stovyklose sukurta

filimą „Metų“ motyvais „Gamtos ir žmogaus ratas“. Jaunieji artistai ant jūros kranto ir šiuolaikiniu šokiu, ir senovinėmis lietuvininkų raudomis nukelia žiūrovą į Kristijono ir Anos Reginos laikus. Kadangi Skaitymuose dalyvavo ir Marijampolės kolegijos studentai, jaunimas bendravo prisimindamas dar rugsėjo mėnesį kelionę Donelaičio keliu iki Įsruities ir toliau, iki Karaliaučiaus. O konferencijos darbą pajvairino „Marijampolės kanklynikai“, vadovaujami Jauniaus Vyliaus, atlikdami L.Rėzos dainas bei muzikuodami suvalkietiškomis kanklėmis, kurios, pasirodo, atkeliavo pas mus iš Prūsijos.

Skaitymų dalyvius pasveikino Kęstutis Kaminskas, Lietuvos Respublikos Seimo švietimo ir mokslo komiteto biuro vedėjas ir Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius.

Balandžio 29 d. konferencijos dalyviai ir viešnios iš Karaliaučiaus srities aplankė Vištyčio regioniniame parke esančius piliakalnius, apie kuriuos įdomiai ir nuotaikingai pasakojo vilkavietis gidas Antanas Žilinskas. Jau nebelijo, nors saulės dar nebuvo, bet kelionėje netrūko smagių akimirkų. Piliakalnių metais pažintis su senovę menančiais gamtos paminklais, čia gyvenusiais garsiais žmonėmis tik dar kartą paliudijo, kokių gražių ir garbingų vietų Sūduvoje yra. Sužavėjo mūsų kraštas ir viešniai iš anapus, atsiveikino Kybartuose, nutarę gegužės mėnesio viduryje susitikti talkoje Lazdynėliuose, K. Donelaičio gimtajame kaime.

Vida Mickuvienė

Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkė

Pagerbiamas K. Donelaičio atminimas

V. Juraičio nuotraukos

Vasaros etnostovykla „Ištakų beieškant“ Punske

Birželio 19-25 dienomis Punske, Kovo 11-osios licėjuje buvo surengta vasaros etnostovykla vaikams ir jaunimui, kurioje dalyvavo apie 130 jaunų žmonių iš Gardino, Karaliaučiaus ir Suvalkų kraštų. Stovykla surengta įgyvendinant Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos remiamą projektą, daliai jos dalyvių taip pat pasinaudojant dar dvejų mažesnių projektų bei li-

Į stovyklą atvyksta jaunimas iš Pelesos krašto.

cėjaus, VšĮ Nemuno euroregiono Marijampolės biuro, Regioninės plėtros agentūros Nadruva ir kitų partnerių lėšomis.

Į stovyklą susirinko po aštuonis moksleivius iš Pelesos, Punsko, taip pat Karaliaučiaus krašto – Stalupėnų (Nesterovo), Tilžės (Sovetsko), Karaliaučiaus, iš Lietuvos – Sangrūdės, Lazdijų bei Vilkaviškio. Kartu joje dalyvavo ir vaikai iš Šiaulių, Marijampolės, stovyklos išlaidas apmokėję savo lėšomis. Kai į stovyklą trumpesniai laikui atvyko jaunimas iš Kauno – etnografinis ansamblis „Kukutis“ bei iš Karaliaučiaus srities Pilkalnio (Dobrovolsko) atvažiavo etnografinis ansamblis „Malūnėlis“, vaikų skaičius stovykloje gerokai viršijo šimtą.

Šiam projektui įgyvendinti iš Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos buvo skirta 8 tūkstančiai eurų, iš kitų dviejų projektų taip pat po kelis tūkstančius eurų. Stovyklai vadovavo Kovo 11-osios licėjaus direktorė Irena Marcin-

kevičienė, mokytoja Alicija Krauskienė, taip pat Karaliaučiaus srityje dirbanti lietuvių kalbos mokytoja Ona Druseikaitė-Ruževičiūtė. Į stovyklą atvyko vaikai, kurie aktyviai domisi tautine kultūra, istoriniu paveldu, dalyvauja ar jai pasibaigus dalyvaus įvairiose etnokultūrinėse veiklose savo kraštuose.

Jau nuo pirmų valandų stovykloje jos dalyviai pajuto organizatorių globą ir rūpestį. Įsikūrę licėjaus bendrabutyje ir skaniai pamaitinti pietumis, moksleiviai susipažino vieni su kitais, pasivaikščiojo po miestelį. Jau kitą rytą jų laukė intensyvi programa – licėjaus aplankymas, kiekvieno krašto atstovai pristatė parengtas skaidres su savo kraštų lietuviškomis etnografinėmis vertybėmis užfiksuotomis nuotraukose ir kitą medžiagą apie savo mokyklas ir kraštą. Jie susipažino su lietuvių etnografinėmis vertybėmis, pristatomomis Punsko senojoje klebonijoje, lankė ten veikiančias parodas, suži-

nojo, kaip siuvami ir audžiami tautiniai kostiumai.

Vakaronės metu buvo numatytas ne tik geresnis susipažinimas su stovykloje dalyvaujančiais etnografinių kraštų atstovais, jų išskirtinumu, bet ir tautinio kostiumo madų demonstravimas.

Kūrybinių dirbtuvių metu vaikai mokėsi pinti juostas, austi, susipažino su karpinių menu. Molio lipdymo paslapčių juos

mokė Elena Grigutienė. Baigiantis stovyklai moksleiviai jau turėjo puikius molio suvenyrus parsivežti namo. Be to, buvo surengti ir užsiėmimai su informacinių technologijų specialistu, kuris supažindino su įvairiomis kompiuterių bei mobiliųjų telefonų programomis ir jų galimybėmis, kurti ir mobiliuose telefonuose naudoti senuosius lietuvių simbolius bei kitas etnografines vertybes, jų aplikacijas, apdoroti nuotraukas, populiariai juos pristatyti internetinėje erdvėje, socialiniuose tinkluose.

Viena iš stovyklos dienų buvo skirta pažintinei ekskursijai po Suvalkų kraštą „Baltų keliais“, kurios metu jos dalyviai pamatė daug įdomių vietų, o kelionės pabaigoje buvo surengta vakaronė Šiurpilio piliakalnyje. Kitomis stovyklos dienomis jaunimas lankė Punsko skanseną ir sužinojo, kaip gyveno mūsų senoliai, jie mokėsi senųjų tautinių šokių ir dainų, prie Punios ežero susipažino su ten vykusios ekspedicijos dalyviais. Dar vienos

ekskursijos metu buvo aplankytas Seinų kraštas, Lietuvių namai, „Žiburio“ gimnazija.

Jaunimas iš keturių šalių taip pat turėjo galimybę bendrame būryje atšvęsti Rasos šventę – Jonines. Jie aplankė etnografinį muziejų, pasirošė Rasos šventei Šilainėje, rinko ir pynė žolynų vainikus, bendrai repetavo, o vakare Šilainėje dalyvavo išpūdingose Rasos šventės apeigose, kurias organizavo Punske veikiančios Lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininkė Aldona Vaicekauskienė.

Etnostovykla „Ištakų beieškant“ paliko visų kraštų lietuviams moksleiviams bei jų vadovams neišdildomus išpūdžius, leido susipažinti su naujais draugais, įdomiai praleisti laiką, daugiau sužinoti apie mūsų praeitį, šaknis ir tradicijas. Svarbu ir tai, kad vaikai tarpusavyje labai susidraugavo, kalbėjo lietuviškai, noriai dalyvavo visose veiklose.

A.Vaškevičius

Molio lipdymo paslapčių jaunimą mokė E.Grigutienė.

Autoriaus nuotraukos

Parama tautinių mažumų projektams Lietuvoje

Tautinių mažumų departamentas, įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu pavestą priemonę, skirtą socialiniams ir ekonominiams skirtumams mažinti regionuose, kuriuose gausiai gyvena tautinių mažumų atstovai, 2016 metų lapkritį skelbė konkursą tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje 2017 metų projektams finansuoti.

Paraiškas galėjo teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, bendrojo lavinimo mokyklos (biudžetinės įstaigos).

Gautos **47 paraiškos**, bendra prašomų lėšų suma buvo **daugiau nei 325 tūkst. eurų**. Palyginimui – 2016 metais nevyriausybinių organizacijų šiai sričiai pateikė 26 paraiškas, bendra prašomų lėšų suma buvo daugiau nei 165 tūkst. eurų.

Daliniam projektų finansavimui iš valstybės biudžeto buvo skirta **70 000 eurų** suma. Vertinimo komisija atrinko ir rekomendavo 2017 metais dalinį finansavimą skirti **32 projektams**. 2016 metais buvo skirta 40 000 eurų suma 21 projektui.

Skatinant Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų mokyklų tarpkultūrinį dialogą, minėtoje srityje buvo išskirtas **mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimo prioritetas**. Šiam prioritetui paraiškas pateikė **12 Pietryčių Lietuvos gimnazijų**, kurių projektai įtrauks **28 dalyvaujančias mokyklas ir 5 nevyriausybines organizacijas**, kurių projektuose dalyvaus **54 mokyklos**. Mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimo prioriteto projektams įgyvendinti skirta **44600 eurų**.

DŽ informacija

Финансирование для проектов национальных меньшинств в Литве

Департамент национальных меньшинств, осуществляя решения правительства Литовской Республики о мероприятии, назначенной для уменьшения социально-экономических различий между регионами, в которых в основном живут этнические меньшинства, в ноябре 2016 года объявил конкурс для финансирования проектов культурного сотрудничества национальных меньшинств в Юго-Восточной Литве на 2017 год.

Права подачи заявок имели в соответствии с законодательством Литовской Республики зарегистрированные ассоциации, благотворительные фонды, общественные учреждения, общеобразовательные школы (бюджетные учреждения).

Поступило **47 заявок**, общая сумма запрашиваемых средств было **более 325 тысяч евро**. Для сравнения - в 2016 году неправительственные организации в этой области подали 26 заявок, общая сумма запрашиваемых средств со-

ставила более 165 тыс. евро.

Для частичного финансирования из государственного бюджета было выделено **70 000 евро**. Комиссия выбрала и частичное финансирование на 2017 год рекомендовала для **32 проектов**. В 2016 году было выделено 40 000 евро для 21 проекта.

Поощряя межкультурный диалог школ Юго-Восточной Литвы и других регионах страны, в этой области была выделен **приоритет в межкультурном сотрудничестве и поощрении диалога школ**. На этот приоритет заявки предъявили **12 гимназий Юго-Восточной Литвы**, чьи проекты включают в себя **28 участвующих школ и 5 неправительственных организаций**, в проектах которых будут участвовать **54 школы**. Для реализации проектов по межкультурному сотрудничеству и поощрению диалога было выделено **44600 евро**.

DŽ informacija

Учимся говорить по-литовски

(Продолжение.)

Начало в Но. 3 (216))

Глагольные формы

Словообразующие глагольные формы – инфинитив (prašyti, norėti / написать, хотеть), **форма третьего лица настоящего времени** (prašo, nori / пишет(-ут), хочет(хотят) и **форма третьего лица прошедшего однократного времени** (prašė, norėjo / просил(-а, -и), хотел(-а, -и)). Основа этих форм используется для образования других глагольных форм.

Не словообразующие глагольные формы – прошедшее многократного времени (prašydavo / просил(-а, -и), norėdavo / хотел(-а –и)), **будущее время** (prašys / попросит(-ят), norės / захочет(-ят)), **сослагательное наклонение** (prašytų / просил(-и) бы, norėtų / хотел(-и) бы), **повелительное наклонение** (prašyk / проси, norėk / *хоти), **причастия, деепричастия, полупричастия.**

Спряжения глагола

Выделяются три типа глагольного спряжения, которые установить можно по окончанию в третьем лице настоящего времени:

I спряжение- **(i) a**: eina (идёт(-ут), dirba (работает(-ют), gyvena (живёт(-ут), klausia (спрашивает(-ют), laukia (ждёт(-ут), kviečia (зовёт(-ут);

II спряжение - **i** : gali (может (могут), turi (имеет(ют), žiūri (смотрит(-ят), nori (хочет (хотят);

III спряжение - **o** : prašo (просит(-ят), sako (говорит(-ят)), skaito (читает(-ют)), valgo (ест (едят)).

Лицо и число глагола определяется по окончанию (в таблице все окончания выделены). Только в третьем лице единственного и множественного числа глагольные окончания совпадают. Запомните, что окончания всех трёх спряжений разные.

Инфинитив

Инфинитив – не изменяющаяся форма глагола, обозначающая общее название действия, не имеет категории времени, числа, лица. Формальный показатель инфинитива суффикс **-ti**: padėti (помочь), sutrukdyti (помешать), prašyti (просить), išgerti (выпить). Может иметь возвратную форму: baigti (кончить) – baigtis (кончиться), kreipti (обратить) – kreiptis (обратиться), prausti (**мыть**) – praustis (**мыться**). В предложении для выражения действия рядом с инфинитивом употребляется и другая глагольная форма. Сравните:

Bendratės / Инфинитив	Bendratės sakinyje su kita veiksmazodžio forma / Инфинитив в предложении с другими глаголами
Sutrukdyti / Побеспокоить	Atsiprašau, ar galiu jus sutrukdyti? Извиняюсь, могу вас побеспокоить ?
Padėti / Помочь	Ar galite man padėti? Можете мне помочь ?
Paklausti / Спросить	Atleiskite, norėčiau paklausti. Извините, хотел бы спросить ?
Kreiptis / Обратиться	Atsiprašau, ar galiu į jus kreiptis? Извиняюсь, могу к вам обратиться ?
Pavalgyti / Покушать	Kur galėčiau pavalgyti? Где бы мог покушать ?

(Продолжение следует)

Skaičius / Число	Asmuo / Лицо	Asmenavimo pavyzdžiai/ Примеры спряжения		
		I asmenuotė / спряжение	II asmenuotė / спряжение	III asmenuotė / спряжение
Vienaskaita Единственное	aš / я	gyvenu, klausiu живу, спрашивают	galiu могу	prašau прошу
	tu / ты	gyveni, klausi живёшь, спрашиваешь	gali можешь	prašai просишь
	jis / он, ji / она	gyvena, klausia живут, спрашивает	gali может	prašo просит
Daugiskaita Множественное	mes / мы	gyvename, klausiamo живём, спрашиваем	galime можем	prašome просим
	jūs / вы	gyvenate, klausiate живёте, спрашиваете	galite можете	prašote просите
	jie / они (муж.р.), jos (жен.р.)	gyvena, klausia живут, спрашивают	gali могут	prašo просят

Krašto istorijos ir kultūros pažinimo klubui ALKAS – 50 metų

(Pabaiga. Pradžia Nr. 1 (218))

Alkiečių talkas, rengtas dar sovietiniais laikais ir Lietuvai jau atgavus Nepriklausomybę, profesorius įvertino kaip laisvos tautos laisvos iniciatyvos pasireiškimą, palinkėjo, kad tokių talkininkų netrūktų ir šiais laikais.

Su jubiliejumi ALKĄ pasveikino ir buvęs ilgametis Skaičiavimo mašinų SKB viršininkas dr. Antanas Nemeikšis. Jis papasakojo apie pirmą įsimintinesnį susitikimą su S.Lukoševičiumi, kai maždaug 1967 m. per kažkurį pasitarimą viršininko kabinete, kilo klausimas, kokia kalba - lietuvių ar rusų - turėtų vykti pasitarimas (SM SKB tuo metu dirbo daugelio tautybių atstovai), o S. Lukoševičius vienareikšmiai pareiškė: lietuviškai! Tada

liejaus minėjime.

Vienas iš ALKO įkūrėjų buvo akademikas, profesorius istorikas Edvardas Gudavičius. Dėl sveikatos problemų jis negalėjo dalyvauti klubo jubiliejaus minėjime, tačiau organizatoriai pasistengė, kad prof. E.Gudavičius galėtų pasveikinti susirinkusiuosius telefonu iš savo namų.

Sveikindamas profesorius prisiminė pirmuosius ALKO veiklos metus, džiaugėsi, kad buvo nesunku organizuoti klubo renginius – visi į juos eidavo vedami noro daugiau sužinoti apie Lietuvos praeitį, jos kultūrą, pagrįsto bendro smalsumo. O jam, kaip ekskursijų po Vilnių ir vienam iš kelionių po Lietuvą ar Ukrainą vadovų, visada būdavo įdomu pasakoti tai, kuo dalyviai nuoširdžiai domėdavosi. Tas

kelionių ir ekskursijų masiškumas, atviras jų dalyvių bendravimas su vietiniais žmonėmis, gidais ir tarpusavyje visada palikdavo malonius prisiminimus. Atsiveikindamas E.Gudavičius palinkėjo alkiečiams sėkmės, o salė,

linkėdama profesoriui sveikatos, jo pasisakymą palydėjo plojimais.

Susirinkimo vedėjai apgailestaudami pranešė, kad dėl išskirtinio užimtumo jubiliejaus minėjime negalėjo dalyvauti senas mūsų klubo bičiulis, architektas-restauratorius, Lietuvos valdovų rūmų atstatymo mokslinis vadovas, K.Donelaičio memorialinio muziejaus Tolminkemyje ir Lazdy-

nėliuose projektų autorius, buvęs ilgametis K.Donelaičio draugijos pirmininkas ir nuolatinis talkų Karaliaučiaus srityje dalyvis dr. Napoleonas Kitkauskas. Tad pratęsiant talkų temą žodis buvo suteiktas ALKO vadovo S.Lukoševičiaus žemietei, K.Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus pirmininkei ir talkų organizatorei Izolinai Lingienei.

Sveikinimą ALKUI ji pradėjo G.Petkevičaitės–Bitės žodžiais: „Visomis spėkomis stenkitės įkurti židinį /.../ tikros tautiškos šviesos“, ir tuos žodžius pritaikė ALKO, pažymintį savo 50-metį, veiklai. O S.Lukoševičiaus sukurtą klubo emblemą – Šv. Izidorių Sėjėją - apibūdino kaip kartu su klubo nariais sėjantį šviesos grūdus buvusioje, kai kurias žinias ribojusioje aplinkoje.

Kaip Šv. Kazimiero ordino narė Izolina Lingienė padėkojo alkiečiams už šv. Kazimiero koplyčios išvalymą ir sutvarkymą 1988 metais bei kitus kilnius darbus, pasidžiaugė, kad kartu su ALKU apie 30 metų bendradarbiavo Mažojoje Lietuvoje, vietovėse, susijusiose su K.Donelaičiu ir kitais to krašto šviesuoliais. Buvo prisimintos ir garsiosios Tolminkiemio ir Lazdynėlių talkos, kai iš visos Lietuvos suvažiuodavo 600-800 talkininkų, kai vakare, po darbų, Priegliaus pakrantėse įsikurdavo palapinių miestelis, o prie laužo buvo klausomasi N.Kitkausko, S.Lukoševičiaus pasakojimų, dainuojama.

Šiltais žodžiais p. Izolina minėjo šiauliečių Stepo Lukoševičiaus ir Janinos Čepulytės–Lukoševičienės šeimą, prisiminė Janinos

Pristatyme - ALKO istorijos momentai. Organizatorių nuotr.

SKB viršininkas supratęs, kad jam ir ateityje teks laviruoti ne tik „kalbų klausimu“, nes ALKAS jau buvo įsikūręs, klubo veikla jam, kaip viršininkui, buvo priimtina ir svarbi, kartais jis dalyvaudavo ir ALKO renginiuose, kelionėse. Todėl ir dabar, praėjus 50-čiai metų po klubo įsikūrimo, su malonumu prisimena alkiečius ir džiaugiasi galėdamas dalyvauti ALKO jubi-

Kurtuvėnuose organizuotas Užgavėnių šventes, jos pedagoginė ir kultūrinė veikla, jos altruizmas ir nuoširdumas.

Apie talkas Tolminkiemyje ir Lazdynėliuose, kitus Sūduvos krašto kraštotyriminkų renginius, S. Lukoševičiaus pradėto leisti laikraščio (dabar jau žurnalo) „Donelaičio žemė“ leidybą papasakojo dabartinis Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas, aktyvus talkų Karaliaučiaus srityje organizatorius Gintaras Skamaročius. Suprantama, G. Skamaročius pirmiausia pasveikino alkiečius su jubiliejumi, palinkėjo jiems tęsti prieš 50 metų pradėtą veiklą. Prisimindamas garsiąsias talkas jis apgailestavo, kad dabar, norint jose dalyvauti, iškyla nemenka brangių vizų į Rusijos Federaciją problema, nes kyla ir konsulinis mokeskis už vizas, ir jų aptarnavimo bei išdavimo kaina. O laikraštis „Donelaičio žemė“ nuo 2015 metų tapo žurnalu, nes taip padidėja jo išliekamoji vertė, paprasčiau gauti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo ir kitą paramą.

Apie S. Lukoševičiaus pieštus Alko plakatus, jų meninę ir agitacinę reikšmę papasakojo žinomas Lietuvos grafikas-plakatistas profesorius Juozas Galkus. Įdomu, kad pirmą kartą su S. Lukoševičiaus plakatu prof. J. Galkus susidūrė gavęs prašymą iš Lietuvos ambasados Londone kultūros atašė, kuri norėjo išsiaiškinti, kas yra lietuviško plakato su dviem išskėstais rankos pirštais – pergalės simboliu ir užrašu „Sąjūdis“ – autorius. Tačiau tuo metu išsiaiškinti nepavyko, ir tik po poros metų, „Naujajame židinyje“ aptikęs S. Lukoševičiaus straipsnį su jo plakatų iliustracijomis, profesorius nutarė aplankyti jų autorių. Su nuostaba ir įdomumu apžiūrinėdamas nežinomo autoriaus plakatus jo namuose, jis pamatė ir ieškomo plakato originalą.

Talkoje restauruojant K. Donelaičio statytą kleboniją, kurioje poetas sukūrė „Metus“. Antras iš dešinės - „Alko“ pirmininkas

„Alkas“ talkoje sodinant ažuolaičius Kristijono Donelaičio tėviškėje Lazdynėliuose

Profesorius pagyrė S. Lukoševičiaus pieštų plakatų meninį lygį, piešinio kokybę ir kompoziciją, išraiškumą, naudojamo šrifto savitumą. 2012 metais LR Seime surengus S. Lukoševičiaus pieštų plakatų parodą, profesorius buvo pagrindinis tos parodos referentas ir gidas. Ir dabar dar prof. J. Galkus laikosi nuomonės, kad S. Lukoševičiaus plakatai nėra pakankamai ištyrinėti ir laukia tikrojo įvertinimo, savo valandos.

Pasibaigus sveikinimams ir pasisakymams, buvo rodomos klubo narės T. Zastarskytės parengtos ALKO veiklą pristatančios skai-

drės. Jose – per 100 fotografijų, jų datos – nuo 1967 m. balandžio iki šių dienų. Taip pat buvo parodytas reportažas apie tai, kaip atrodė Tolminkiemis ir Lazdynėliai 2010 m. vasarą. Be to, salėje buvo įrengta keletas stendų su į pristatymą netilpusiomis ALKO gyvenimo momentų nuotraukomis, S. Lukoševičiaus plakatų kopijomis ir klubo skelbimais, kelionių maršrutų aprašymais ir pan. Didelė tos medžiagos dalis jau tapo klubo istorijos dokumentais ir jo narių yra rūpestingai saugoma.

Gediminas Bučiūnas

Dramatiškasis septynių šimtmečių santykių akordas

Kovo 22-ąją sukako 149 metai nuo Vydūno (1868-1953) gimimo, 2017 metais minimas svarbios jo knygos „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“ pasirodymo 85-metis. Neseniai ši knyga išleista vokiečių kalba ir kovo pabaigoje buvo pristatyta Leipzigo knygų mugėje.

VACYS BAGDONAVIČIUS,
Vydūno draugijos garbės
pirmininkas

Tilžėje 1930 m. vasarą vokiška valdžia “Tėviškės šventė” (vok. Heimatfest) pompastiškai pažymėjo kryžiuočių ekspansijos į prūsų ir lietuvių žemes 700 metų jubiliejų. Kaip „dovaną“ tam jubiliejui, tiesa, kiek pavėlavęs, Vydūnas parengė veikalą „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“ (*Sieben Hundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen*). Tai buvo 1932 m. pasirodžiusi knyga, ypatinga ne tik turiniu, bet ir rašymo istorija, taip pat likimu bei pasekmėmis pačiam autoriui.

Rašyti veikalą, kaip minėta, teko ypač sunkiomis aplinkybėmis. Visose valdiškose įstaigose ir vokiškose visuomeninėse organizacijose ar draugijose Vydūnas jau buvo nepageidaujamas. Besiruošiančiam rašyti savo krašto istorijos darbą rašytojui ypač skaudus smūgis buvo užtrenktos bibliotekų durys. Verkiant reikėjo senųjų kronikų bei kitos istorinės literatūros. Laimė, Vydūnas jau buvo išsiugdęs ištikimą mokinį ir sielos bičiulį, vėliau gražiai savo darbais papildžiusį vokiečių šviesuomenės nuopelnus lietuvių kultūrai – 1917 m. Tilžėje apsigyvenusio

mokytojo Pauliaus Falkenhahno sūnų Viktorą. Jų pažintis prasidėjo 1919 m. Šešiolikmetis Viktoras iš paties Vydūno pasiskolino „Vadovo lietuvių kalbai pramokti“ tada mokėsi lietuviškai kalbėti. Nunešęs gražinti autoriui knygą, susipažino ir tapo mokiniu ne tik kalbos srityje. Iš Vydūno jis perėmė humanistinį požiūrį į pasaulį, į žmones, į skirtingų nacionalinių kultūrų, tarp jų – vokiečių ir lietuvių – santykius. Toks požiūris nulėmė, kad V. Falkenhahnas pasuko slavisto ir baltisto keliu, kad, juo eidamas, labai daug nusipelnė lietuvių ir lenkų kalbotyrai, jų kultūroms apskritai. Neatsitiktinai viename iš paskutiniųjų susitikimų su šių eilučių autoriumi Karaliaučiaus universiteto auklėtinis Berlyno Humboldtų universiteto profesorius V. Falkenhahnas (1903–1987) Vydūną pavadino vienu iš savo tėvų.

Kaip rašo V. Falkenhahnas, maždaug nuo 1923 m. Vydūnas įprato jam „davinėti peržiūrėti savo raštų korektūras, nes manė jį turint ypatingą sugebėjimą pastebėti korektūros klaidas (...) Prie korektūrų skaitymo 1927 m. prisidėjo kitas darbas. Vydūnas buvo nusprendęs vokiečių kalba parašyti veikalą „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“. Vokiečių grožinėje ir mokslinėje literatūroje, taip pat senose vokiškose ir lotyniškose kronikose mokytojas ieškojo medžiagos vokiečiams ir lietuviams, taip pat apskritai Baltijos šalių gyventojams ir lietuvių-prūsų tėvynės ypatumams aprašyti. Taip jis tarėsi geriau suvokusias gilesnes, dažniausiai niūrių, tragiškai skausmingų santykių per

praėjusius septynis šimtus metų priežastis. Šiose įdomiose, pamokomose paieškose autoriui [V. Falkenhahnu – V. B.] buvo leista talkininkauti. (...) Autorius dabar prisiėmė uždavinį bibliotekoje neva sau užsakinėti Vydūnui reikalingas, bibliotekoje trūkstamas kronikas ir kitus veikalus, juos studijuoti (retų veikalų nebuvo leidžiama išsinešti), daryti Vydūnui reikalingus nuorašus, rinkti jam reikalingą informaciją. Bibliotekoje teko studijuoti ir senesnę grožinę bei mokslinę literatūrą¹.

Turėdamas savo paties ir V. Falkenhahno surinktą medžiagą veikalą rašyti Vydūnas pradėjo, kaip galima spręsti iš įrašo jo užrašų sąsiuvinyje, 1929 m. sausio 11 d. ir su pertraukomis rašė iki pat atidavimo spaustuvėn 1932 m. Knygą išspausdino E. Jagomasto spaustuvė „Lituania“.

Veikalas užima reikšmingą vietą tiek kūrybiniame Vydūno palikime, tiek lietuvių historiografijoje.

Beveik visos iki „Septynių šimtmečių“ pasirodžiusios Vydūno kūrybos centre buvo lietuvininkas, jo tautinės sąmonės apsiniaukimas ir giedrėjimas, jo klystkeliai ir taurūs darbai. Kritikos smaigalys paprastai būdavo nukreiptas į lietuvininko tautinį silpnumą, pernelyg lengvą pasidavimą tautinei asimiliacijai, abejingumą savos kultūros vertybėms. Rašytojas nuolat pabrėždavo, kad, individui nutraukus ryšius su tauta, menkėja ir nyksta jo žmoniškumas, pažeidžiama natūrali asmenybės dvasinė branda. „Matau, kad žmonės, pertraukdami sąryšį su savo kilme, savo tėvais–protėviais, gadina savo dorovę ir intelektą, trukdina savo dvasios–sielos tarpimą, praleidžia veltui savo amžių. O aš

¹ *Falkenhahnas V.* Bičiulį prisiminus // *Mokslas ir gyvenimas.* 1982. Nr. 8. P. 25–26.

norėčiau, kad to nedarytų², – rašė Vydūnas vienoje autobiografijoje. Šiais žodžiais nusakyta rašytojo ir mąstytojo kultūrinio bei literatūrinio darbo prasmė. Toji prasmė tebėra ryški ir „Septyniuose šimtuose metų vokiečių ir lietuvių santykių“, tačiau čionai kritikos smaigalys nukreiptas į kitą personažą – į tą, kuris jėga verčia lietuvininką savo tautiškumo atsižadėti ir taip stumia jį į dvasinę degradaciją.

Tiesa, toks kaltinimas Vydūno čia iškeliamas jau nebe pirmą kartą. Pakankamai ryškios jo gaidos yra girdimos „Probočių šešėliuose“, „Amžinoje ugnyje“, kai kuriuose publicistiniuose ikikarinuose straipsniuose. Apie ilgą amžę prievartą jos nešėjams į akis visu balsu rašytojas prabilo 1928 m. pasirodžiusioje tragedijoje „Pasaulio gaisras“. Priešmirtiniais tragedijos herojės Magės Tautvilaitės žodžiais Vydūnas išpranašavo: „O jūs dar kaupiate sau naują kaltę! Per šimtmečius, nuo kryžievių laikų, jūsų tauta nusižengė prieš mus! Likimas pats pateiks jums sąskaitą³. Šioje tragedijoje rašytojas jau nebe tautiečiams, o jų pavergėjams įrodinėjo, kad „tauta susikuria kultūrą pati“, jog ji turi teisę reikšti savo tautinį savitumą, būti laisva, nuvainikavo tariamą vokiškųjų kultūrregerių „humaniskumą“, kuriuo vadovaudamiesi jie siekė „aukštesnėje“ savo kultūroje ištirpdyti „žemesnę“ lietuvių kultūrą ir taip padaryti šią mažą tautą „laimingą“.

„Septyniuose šimtmečiuose“ jau istorijos faktais (o faktai, kad oponentai neapkalintų autoriaus lietuvišku tendencingumu, imami iš vokiškų šaltinių) pratęsiamas „Pasaulio gaisre“ pradėtas disputas, konkrečiai parodoma, kokia

2 *Vydūnas*. Tikrasis Vydūnas // Naujas žodis. 1928. Nr. 1. P. 3.

3 *Vydūnas*. Amžina ugnis. – V., 1968. P. 632.

VYDŪNAS

SEPTYNI ŠIMTMEČIAI VOKIEČIŲ IR LIETUVIŲ SANTYKIŲ

kaupėsi pavergėjų kaltė, koks jos dydis ir padariniai.

Su istorikui būdingu įžvalgumu Vydūnas atskleidžia kryžiuočių ordino nusikaltimų baltams (visus baltus, arba aisčius, jis laikė viena tauta, nespėjusia susivienyti į stiprią valstybę) grandinę, parodo, jog kardas buvo visai netinkama ir neleistina priemonė siekiant skelbiamą neva kilnaus tikslo – nešti pagonims naują tobulesnę religiją, o su ja ir aukštesnę kultūrą. Daugeliu faktų remdamasis Vydūnas tvirtina, kad ordinui išties rūpėjęs ne pagonių išganymas, o jų žemių užkariavimas ir žmonių pavergimas. Knygos autorius teigia, jog į Baltijos kraštus jokios kultūros nešti nereikėjo – čia ji jau buvusi pakankamai aukšta, bent jau ne žemesnė už brukamąją. Vienas ryškiausių tos kultūros vertės požymių – jos senumas, natūralus išaugimas, grynumas. Atneštinė kultūra tautai esanti kaip svetimkūnis. Dvasios kultūros pagrindu būtina jos sąlyga Vydūnas laiko religiją. O baltuose ji buvusi toli gražu ne primityvi, nes labai aiškiai išreiškusi žmogaus santykį su panenteistiškai suvokiama dievybe – dvasiniu absoliutu. Kadangi baltams buvęs būdingas tikras dvasingumas, subtilus ryšio su amži-

naja būtimi suvokimas, jie mažiau dėmesio kreipė į materialinę kultūrą, į civilizacijos pažangą. Tai labai atsiliepę kovose su užplūdusia karine jėga, nes iš pradžių baltai nebuvo pasiekę ginklo galybės. Nors ordino kareiviai sugriovė senąsias šventyklas, išnaikino krivius ir žynius, išplėšė senąją baltų tikėjimą, prievarta įbruko naująjį, pavergė juos fiziškai ir dvasiškai, visos tūkstantmečiais natūraliai augusios kultūros sunaikinti nepajėgė. Ji liko tautos psichikoje, kalboje, papročiuose, liaudies kūryboje, į naująją krikščionių religiją išpynusiuose senojo tikėjimo reliktuose.

Visą vėlesnę lietuvių ir vokiečių santykių istoriją Vydūnas aiškina kaip tolesnį laipsnišką dar gyvos lietuviškos kultūros naikinimą, kuris apogėjų pasiekė susikūrus Vokietijos imperijai. Paskutiniųjų XIX a. – pirmųjų XX a. dešimtmečių lietuviškumo persekiojimą Vydūnas laiko ypač nusikalstamu, nes pavergtoji tauta po ilgo snaudulio pradėjo dvasiškai atbusti, ėmė puoselėti gležnus savos kultūros daigus, parodė gyvybingumą. Autorius leidžia aiškiai suprasti, kad paskutiniųjų dešimtmečių germanizacijos priemonės iš esmės mažai kuo skiriasi nuo tų, kuriomis apsišarvavę prieš septynis šimtmečius atėjo į baltų žemes kryžiuočiai. Abiem atvejais prievartos kardas nukreiptas prieš savitą, natūraliai susiformavusią, o svarbiausia – gyvastingą kultūrą.

Vienas pirmųjų lietuvių istoriografijoje Vydūnas, kaip minėta, argumentuotai kritikuoja nepagrįstą su politika glaudžiai susietą, jai tiesiogiai pajungtą vokiečių istorikų sukurtą koncepciją, kad Mažosios (Prūsų) Lietuvos lietuviai dabar gyvenamose savo žemėse niekada nebuvo autochtonai, o tik XV–XVI a. jas kolonizavusių perbėgėlių iš Didžiosios Lietuvos palikuonys.

(Pabaiga kitame numeryje)

Vydūno metus pasitinkant

Ateinančių metų kovo 22 dieną sukaks 150 metų nuo rašytojo, publicisto, filosofo Vilhelmo Storrosto-Vydūno gimimo. Pasitinkant šią reikšmingą datą, 2017 metų birželio 16-ąją Marijampolėje, Kultūros centro Dailės galerijoje vyko Vydūno ir Kristijono Donelaičio draugijų organizuotas renginys "Vydūno metus pasitinkant". Jį vedė K. Donelaičio draugijos pirmininko pavaduotoja Vida Mickuvienė.

Šio renginio metu apie Vydūno gyvenimą ir nuveiktus darbus Lietuvai, jo suprantamą žmogaus su(si)vokimą pasaulyje, santykius su aplinka kalbėjo Vydūno draugijos pirmininkas Tomas Stanikas. Papildomai buvo pasidalinta informacija apie 2018 metams siekiamą pastatyti paminklą Vydūnui Klaipėdoje, kitas šiai datai bei kitu laiku numatomas priemonės Tilžėje ir kituose miestuose.

Svečias iš Vokietijos - žurnalistas Leonas Stepanauskas pristatė savo knygą "Filosofas ir rašytojas Vydūnas po Tilžės žūties", apžvelgė savo gyvenimo keliones ir ver-

tybių ieškojimus karo ir pokario tarptautinių santykių "abiejų pusių" erdvėje, asmeninius potyrius, susipažinimą su profesoriumi baltistu Viktoru Falkenhahnu. Knygos autorius pasirinko nuostatą

Renginio pranešėjai - (iš kairės) T. Stanikas, G. Skamaročius ir vedėja V. Mickuvienė.

Vydūną joje matyti ir šį filosofą labiau viešinti per jo susirašinėjimus būtent su šiuo Vokietijos baltistu.

Tai ir savotiška mintis bei jos

teikiamas pasiūlymas Vydūną geriau pažinti, analizuojant jo susirašinėjimus su lietuviais kultūros ir politikos veikėjais, kitų jo pokarinių straipsnių. Kaip žinome, karo kulminacijoje nuo fronto bėgo ir įvairiose laikino įsikūrimo stovyklose Vokietijoje keletui mėnesių ar metų "įstrigo" ne tik

Mažosios Lietuvos lietuviai, tarp jų ir Vydūnas, bet ir kelios dešimtys tūkstančių kitų mūsų tautiečių iš Didžiosios Lietuvos. Jų veikla ir tarpusavio santykiai būnant šiose stovyklose, o tuo pačiu ir Vydūno santykiai su šiais žmonėmis bei kitais lietuviais dar nepakankamai įvertinti ir aprašyti.

Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius apžvelgė Vydūno knygą "Gyvenimas (prūsų) Lietuvoje apie 1770 m., kaip jį vaizdavo Kristijonas Donelaitis" bei jos atsiradimo aplinkybes, Vydūno pažintis su K. Donelaičio asmenybe bei kūryba, Tautos ir žmonių santykių esybe ir savastimi. Praūžus II-o pasaulinio karo baisyboms, dalis lietuvių tautos buvo išblaškyta ir siekiant juos bent iš dalies sutelkti laikino įsikūrimo stovyklose ar

Popietės dalyviai susidomėję klausė įdomių pranešimų.

kitose gyvenvietėse buvo imtasi įvairių priemonių.

Viena iš jų - tai Mažosios Lietuvos lietuvių visuomenės ir politikos veikėjo Erdmano Simonaičio mintis "stiprybės semtis iš praeities" veikėjų pavyzdžių, o šiuo atveju būtent iš Kristijono Donelaičio stiprybės. Jos pasirodė esančios pačiomis stipriausiomis pokario laikų veikėjams, o dažnai ir šiais laikais - poemoje "Metai" užfiksuotos K. Donelaičio nuostatos bei jo paties asmeninis pavyzdys "nepalikti savo krašto ir tautos (savo bendruomenės), laikytis kartu". Vydūnas sutiko parašyti knygą paminėtu pavadinimu, tačiau joje ne tik analizavo lietuvių gyvenimą šiame Mažosios Lietuvos krašte (K. Donelaitis jį poemoje vadino Lietuva, o Vydūnas - "Prūsų Lietuva"), bet ir lygino savo paties nuostatas su K. Donelaičio nuostatomis. Didžiausias skirtumas - tai šių abiejų asmenybių kūrybos laikotarpis - apie 150 metų. Knygoje abu mūsų kūrėjai "sutarė" esmine nuostata, kad "žmogus pradeda nuvertėti dvasiškai ir kultūriškai pradėdamas atsisakyti savo tautiškumo, lietuviškų vertybių". Vydūnas rašo, kad K. Donelaitis buvo vienas iš jo paties mokytojų ir pavyzdžių. Jis šioje knygoje savo mokytoją iškelia ir išryškina, kaip lietuviškumo ir lietuvių teisių gynėją bei stiprintoją.

Pranešėjus ir jų diskusijas su klausytojais menine dalimi papildė Marijampolės meno mokyklos violončelininkų trio, vadovaujamas Irenos Valiulienės, atlikdamas Vytauto Klovos "Ar žiba žiburūžiai", Mikalojaus Konstantino Čiurlionio "Preliudą", Balio Dvariono "Elegija konsoneta" ir kitus kūrinius. Renginio metu buvo dovanojamos bei įsigyjamoms Vydūno knygos.

G. Skamaročius
R. Pasiliausko nuotr.

Tradicinė šventė Tolminkiemyje

*Tolminkiemio žemė – Donelaičio šventovė.
Lazdynėlių giraitė – dvasios tvirtovė.
Iš Mažos ir Didžios – lietuviai kartu,
Sujungtos širdys sustoja ratu.*

Rūta Daujotaitė - Leonova

Kiekvienais metais paskutinįjį gegužės šeštadienį didžiojo būrų dainiaus žemėje Tolminkiemyje organizuojama tradicinė literatūros ir muzikos popietė „Svečiuose pas Donelaitį“. Į ją jau daug metų suvažiuoja moksleiviai iš viso Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašto, atvyksta svečiai iš Lietuvos. Šiemet šventėje dalyvavo daugiau kaip 150 dalyvių iš Karaliaučiaus, Noihauzeno (Gurjevsko), Gumbinės (Gusevo), Lazdynų (Krasnoznameneko), Įsruties (Černiachovsko), Kraupiško (Uljanovo). Atvyko pilnas autobusas K. Donelaičio draugijos narių iš Šiaulių. Šventę organizavo Karaliaučiaus krašto srities lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksejus Bartnikas ir mokytojas Algirdas Karmilavičius, kuris jau ne pirmus metus buvo pagrindinis renginio organizatorius.

Pirmiausia atvykome į K. Donelaičio tėviškę Lazdynėlius. Mo-

kiniams papasakojome apie poetą, jo tėviškę, nuopelnus Lietuvai, padėjome gėlių, uždegėme žvakelę. Pasidžiaugėme prie paminklo sutvarkyta aplinka, žydinčiomis gėlėmis. Aplinką tvarko Gumbinės lietuviško ansamblio vadovė Gražina Koliago.

Iš Lazdynėlių keturi autobusai pajudėjo Tolminkiemio link, kur muziejuje prasidėjo šventė. Lietuvos Respublikos generalinio konsulato kultūros atašė Raminta Gecevičienė pasveikino susirinkusius, padėjo už gražią šventę K. Donelaičio Tolminkiemyje, kur poetas gyveno 37-erius metus organizatoriams A. Bartnikui ir A. Karmilavičiui.

Susirinkusius sveikino Karaliaučiaus krašto istorijos ir meno muziejaus informacijos ir ryšių skyriaus vedėjas Michailas Badamšinas. K. Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius pasidžiaugė, kad renginys tapo gražia tradicija, dėkojo muziejaus vadovybei, renginio organizatoriams ir visiems, kurie rūpinasi lietuvišku žodžiu ir etnokultūra. Jis priminė, kad šioje žemėje išaugo tokie raštijos veikėjai kaip M. Mažvydas, K. Donelaitis,

Kultūros atašė R. Gecevičienės sveikinimo žodis.

Koncertuoja „Nadruvėlė“ iš Gumbinės.

Vydūnas, kurio 150-osios gimimo metinės bus švenčiamos kitais metais, pabrėžė, jog kultūra jungia kaimynines šalis.

Muziejaus direktorė L.Silova džiaugėsi, kad kasmet šventėje dalyvauja daug moksleivių ir svečių. Poetas iš Jonišio Jonas Ivanauskas kalbėjo apie K.Donelaičio reikšmę lietuvių literatūrai ir perskaitė savo kūrybos eilėraščius.

Atvykę moksleiviai atliko literatūrinę-muzikinę programą. Karaliaučiaus 35-ojo licėjaus atstovai dainavo liaudies dainas ir deklamavo (vadovas A.Karmilavičius), Noihauzeno vaikų ir jaunimo centro vaikų folkloro ansamblis „Rūtelė“ (vad. Irena Tiriuba ir Elena Jegorova) atliko folklorinę programą ir deklamavo eilėraščius. Įsruties pedagoginio instituto studentai deklamavo lietuvių

poetų eiles. Deklamavo ir lietuvių liaudies dainas dainavo taip pat ir Gumbinės 5-osios vidurinės mokyklos vaikų folkloro ansamblis „Nadruvėlė“ (vad. Gražina Koliago). Šventėje dalyvavo Įsruties 4-osios vidurinės moksleiviai (vad. Ona Druseikaitė). Kraupiško vidurinės mokyklos moksleiviai deklamavo eilėraščius apie Tėvynę, K.Donelaitį ir Lietuvą (mokyt. E.A.Bukontienė).

Kaip visada, didelis būrys ansamblio „Malūnėlis“ dalyvių atvyko iš Lazdynų (vad. Alma Janvariova ir Jonas Asakavičius). Šis ansamblis dažnai dalyvauja įvairiuose Karaliaučiaus krašto ir Lietuvos renginiuose. Ansamblis dainavo lietuvių liaudies dainas, skambėjo solisto Aleksejaus Ohmano ir dueto - Anos Trofimovos ir Angelinos Kotovos atliekamos dainos.

Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas A.Bartnikas papasakojo apie Pilypą Ruigį. Tai kalbininkas, lietuvių raštijos darbuotojas, giesmių vertėjas ir kūrėjas, skelbęs lietuvių liaudies dainas. Buvo Gumbinės rajono Valtarkiemo (Olchovatkos) evangelikų liuteronų kunigas, bendravo su K. Donelaičiu, rinko smulkiąją lietuvių tautosaką. A.Bartnikas parinko jo surinktų mįslių, jas išvertė į rusų kalbą ir paskelbė konkursą, kuriame moksleiviai labai aktyviai dalyvavo ir džiaugėsi gautais prizais.

K. Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus pirmininkė Izolina Natalija Lingienė, atvykstanti į Tolminkiemį jau 32-ąją kartą, pasidžiaugė, kad šiauliečių talkos šiemet mažiau reikėjo, nes aplinka sutvarkyta, jie tik pasodino atsivežtas gėles. Šiaulių skyriaus pirmininkė dėkojo A.Bartnikui, A.Karmilavičiui, muziejaus direktorei L.Silovai, įteikė suvenyrus ir, kaip ir kiekvienais metais, moksleiviams atvežė „Rūtos“ fabriko saldinių ir lietuviškų knygų.

Asociacijos pirmininkas A.Bartnikas padėkojo moksleiviams, mokytojams ir visiems dalyviams už renginį, už tai, kad moksleiviai nori mokytis lietuvių kalbos ir pareiškė

Gimtuosiuose K.Donelaičio Lazdynėliuose. Autorės nuotraukos.

norą, kad iš Lietuvos būtų daugiau tokių organizatorių ir atvykstančių ekskursijų.

Po renginio moksleiviai pietavo (organizatoriai pasirūpino pietumis), jie gavo ženklelius su K. Donelaičio portretu, žurnalų „Donelaičio žemė“, bukletų iš parodų su grafikos ir gintaro darbais, skirtais K. Donelaičiui.

Papietavę, pavaikščioję poeto takais, padėję gėlių ir uždegę žvakelę prie kriptos, visi jautėsi tarsi pabendravę su poetu. Atsišveikinome iki kitų metų ir išvykome į Gumbinę prie paminklo K. Donelaičiui.

Džiaugiuosi, kad mūsų moksleiviai noriai dalyvauja šioje šventėje, žino apie poetą, kad kasmet atvykstame į Tolminkiemį, kai kuriais metais - ne po vieną kartą. Šiemet į literatūros ir muzikos šventę važiavo mokyklos direktorius muziejininkas Jurijus Uzercovas, prieš 30 metų mokykloje įkūręs kraštotyros muziejų, kuriame daug medžiagos ne tik apie apylinkę, bet ir visą sritį, šio krašto šviesuolius. Kartu važiavo ir užklasinio darbo organizatorė Žana Gasparova. Direktorius išvykos metu papasakojo apie pravažiuojamas vietas, sustojome Trakėnuose (Jasnoje Polianoje), kur 1732 metais karaliaus Frydricho Vilhelmo I įsakymu įkurtas žirgynas - jame buvo auginama 1200 trakėnų veislės žirgų, čia atidengtas paminklas žirgui. Pabuvojome parke prie ąžuolo ir žirgo skulptūros.

Gamta tą dieną nepagailėjo gero oro ir saulės, visų nuotaika buvo gera. Ačiū organizatoriams A. Bartnikui ir A. Karmilavičiui ir visiems prisidėjusiems prie šios šventės.

Emilija Algaudė Bukontienė
Kraupiško (Uljanovo)
vidurinės mokyklos mokytoja

„Malūnėlio“ apsilankymas Sūduvos amatų šventėje

Birželio pradžioje Vilkaviškio rajone esančiame Paežerių dvare buvo surengta Sūduvos amatų šventė. Jau tradicinis renginys pritraukė daug svečių, tarp kurių buvo ir Karaliaučiaus (Kalininingrado) krašto Lazdynų (Krasnoznamensko) rajono vaikų folkloro ansamblio „Malūnėlis“ jaunieji atlikėjai, vadovaujami savo pedagogų.

Gražiai prižiūrėtoje dvaro aplinkoje buvo galima susipažinti su tradiciniais amatais, čia veikė pašto tarnyba, kvietė neįprastos parodos, mugės, veikė senovinė foto studija, vaikams buvo įrengta žaidimų aikštelė su karuselėmis, sūpuoklėmis, pagamintomis iš natūralaus medžio. Dvaro teritorijoje buvo galima pasivažinėti brikele, čia lankytojų laukė daug kitų atrakcijų.

Gražiai atstatytų rūmų parkas, kur puikiai dera praeitis ir šiandiena, vilioja lankytojus, o šventės scenarijus, kuriame buvo ir senovės elementų, ir mūsų dienų aktualijų gražiai atspindėjo dvaro sodybos ryšį su valstietiška kultūra.

Lankėme etnografines ir amatų aikšteles, stebėjome koncertą. Jame dalyvavo ne tik įvairūs atli-

kėjai iš Lietuvos, bet ir mūsų ansamblis „Malūnėlis“. Mes pristatėme savo koncertinę programą, kurioje buvo ir dainos, ir šokiai, taip pat atvežėme dovanų – juostą su savo krašto simbolika, kurioje pavaizduoti Lazdynų (Krasnoznamensko) simbolis riešutai ir Pilkalnio (Dobrovolsko) simbolis malūnai, o taip pat augalų ornamentu, kuris yra būdingas lietuvių kultūrai.

Ir šventės šeimininkai, ir žiūrovai priėmė mus labai šiltai ir džiaugsmingai. Po pasirodymo turėjome laisvo laiko ir galėjome pailsėti bei pasivaikščioti po gražią dvaro sodybos aplinką.

Šventės pabaigoje visi žiūrėjome Kauno medicinos universiteto tautinių šokių kolektyvo „Ave vita“ pasirodymą, kuris mums paliko didelį įspūdį. Namų grįžome su gera nuotaika ir puikiais įspūdziais. Dėkojame visiems, kurie padėjo mums surengti šią įsimintiną išvyką.

Alma Janvariova

Lazdynų (Krasnoznamensko)
vaikų ir jaunimo namų papildomo
ugdymo pedagogė

Šoka „Malūnėlio“ jaunieji šokėjai. Autorės nuotr.

Kasinėjimai Karaliaučiaus pilies

Pernai pavasarį prasidėję archeologiniai tyrinėjimai Karaliaučiaus pilies teritorijoje (dabartinių Moskovskij ir Leninskij prospektų sankryžos erdvėje - DŽ), kaip ir buvo galima tikėtis, davė daug įdomių rezultatų. Rusijos mokslų akademijos archeologijos instituto Sembos archeologinės ekspedicijos darbuotojai aptiko ne tik XIII-XV amžiaus pilies liekanų, bet ir ankstyvojo geležies amžiaus pėdsakų, o tai liudija, kad čia jau prieš 2,5 tūkstančio metų gyveno žmonės.

Ana Sivolapova, šios ekspedicijos mokslinė bendradarbė sakė:

„Mes vykdome archeologinius apsaugos darbus, norėdami nustatyti, kas liko iš pilies (Sovietų Sąjungos vadovybės nurodymu pilis susprogdinta 1967 m., o vėliau nukasta dar ir apie 8 m piliakalnio - DŽ), kurią norima atstatyti. Tai yra gana didelė teritorija, tad iki gruodžio pabaigos mes ištyrinėjome tik vakarinio fligelio teritoriją. 2004-2005 metais paties fligelio rūšys jau buvo tyrinėtas. Mes skiriame didesnę dėmesį vakarų fligelio, kuris buvo pastatytas paskutiniajame XVI amžiaus ketvirtyje,

išorės fasadams. Išlikę pilies statinių pamatai nemažai liudija apie jų istoriją.

Mes aptikome šiaurinio ir pietinio kampinių bokštų pamatus, kontraforsų (vertikalių atraminių bokštelių – DŽ) konstrukcijas, taip pat radome dar senesnių klodų. Tai pirminės pilies sienų ir bokšto pamatai, pastatyti iš akmens. Pirminės XIII-XIV amžiaus pilies elementų išsidėstymas yra beveik toks pat, kaip ir XVI amžiaus. Išliko XVI amžiaus statinių detalės, tie patys kontraforsai, pastatyti ant ankstesnių sluoksnių.

Mūsų svarbiausias atradimas – šiaurinis apvalusis bokštas. Bokšto pamatas išdėstytas ant medinių polių, kurių paviršiuje yra rąstų konstrukcija. Yra išlikusios arkos, kurios atrodo kaip įėjimai į pilį ar jos požemius, bet iš tiesų tai tik technologinis sprendimas. Statydami vakarinį fligelį senojo pamato neišardė, o tiesiog panaudojo naujoms statyboms XVI amžiuje. Pati pilies teritorija jau buvo įsivartinta gerokai anksčiau iki pilies statybų – mes aptikome nedidelio ploto sluoksnius, kuriuose radome lipdytinės keramikos likučių. Eks-

pedicijos sudėtyje dirba specialistai, kurie užsiima įvairių istorijos epochų tyrinėjimu.

Mes tikėjomės aptikti kiemo pusės įėjimo fragmentų, bet kol kas jų rasti nepavyko. Tada, kai buvo įrenginama centrinė miesto aikštė (apie 1978 m., prieš tai buvo nukasamas piliakalnis ir alkakalnis - DŽ), labai daug kas buvo sunaikinta. Iš pietų bokšto vakarinės pusės taip pat galėjo būti graži statybos istorija, bet praėjusio amžiaus 70-aisiais metais buvo statoma atraminė siena, kuri kirto pietinį bokštą, fasado vidinio fligelio kontraforsus ir juos visiškai sunaikino.

Prie pilies pietinės sienos mes radome promenados dalį, kuri buvo atitverta atramine siena. Liko nišos, kuriose buvo nedidelio fontano pagrindai – šis fontanas matomas XX amžiaus pradžios nuotraukose.

Iš esmės kasinėjimų rezultatais mes esame patenkinti, nes radome daug įdomių dalykų ir mūsų lūkesčiai buvo visiškai patenkinti“.

Edvinas Zalcmanas, istorijos mokslų kandidatas, ekspedicijos mokslinis bendradarbis, Baltijos federalinio I.Kanto universiteto humanitarinių mokslų instituto docentas:

„Archeologiniai radiniai, kuriuos dabar aptikome, leidžia iš naujo pažvelgti į šio rajono istoriją. Baigtas senojo kultūrinio ankstyvojo geležies amžiaus sluoksnio, kuris niekaip nesusijęs su pilimi ir susiformavęs gerokai anksčiau išvalymas. Vilties, kad pavyks aptikti tokių ankstyvų elementų, beveik nebuvo, nes paprastai statant naujuosius archeologinius objektus senieji būna sunaikinami.

Aš laikau, kad padarytas tikras mokslinis atradimas. Šie radiniai

Šiaurinės pilies sienos fragmentas

teritorijoje ir istorinė galimybė santarvei

yra unikalūs, nes datuojami dar V-III amžiumi iki mūsų eros. Gyvenvietė stebuklingai išliko, ir ji nebuvo sunaikinta statant pilį. Tokiu būdu tai pirmas ir labai akivaizdus įrodymas, jog žmonės čia gyveno jau prieš 2,5 tūkstančio metų, o gal ir dar anksčiau. Kultūrinis sluoksnis aptiktas pietvakarių bokšto teritorijoje, slėnyje. Jo storis kai kur siekia 1 metrą. Jis tamsiai rudos spalvos ir turi savyje stambų lipdytų indų likučių, kurie atrodo labai vienodai ir aiškiai priklauso vienam laikotarpiui.

Šis archeologinis paminklas yra paliktas vakarų baltų piliakalnių kultūros genčių, kurios buvo tiesioginiais prūsų protėviais. Be to, sprendžiant pagal radinių gausą, gyvenvietė buvo stambus centras, gyvavęs gana ilgą laiką. Šios gentys kontroliavo Baltijos jūros ir įlankų pakrantes ir klestėjo prekybos gintaru dėka. Nuo VII amžiaus iki mūsų eros Baltijos gintaras pradeda pasiekti Italiją, kur jis buvo labai populiarus tarp etruskų. Naujoji gyvenvietė tikriausiai buvo viena iš tų, kurios atsirado ankstyvojo geležies amžiaus pradžioje prie Vyslos įlankos (Aistmarių – DŽ) ir upių, kurios į ją įtekėjo“.

www.kantiana.ru informacija ir nuotraukos

Į jokių ideologinius sovietinius rėmus netilpusių bei aukščiausią kultūrinę vertę turėjusių nukasto lietuvių prūsų piliakalnio (iki kryžiuočių invazijos greta jo, taip pat prie Priegliaus upės kranto buvusi ir senoji šventovė) ir susprogdintos pilies vietoje buvo pastatyti Sovietų "rūmai" ir betoniniai gardai, turėję tapti naujosios sovietinės didybės demonstravimo įrankiu prieš buvu-

Kasinėjimai atskleidė daug praeities paslapčių.

sią čia anksčiau gyvenusių žmonių kultūrą. Žmonės kalba, kad senoji šventovės dvasia neleido įsigalėti absurdui. Likimo ir tuštybės ironija - naujieji statiniai buvo nekokybiški, pastatas dar jo nepridavus eksploatacijai pradėjęs svirti į šoną. Sovietinė ideologija ir sistema pasirodė silpnesnė už grėsmę būti užgriūtiems - sovietų funkcionieriai su visa sistema taip ir neišsikėlė į juos.

Senoji krašto dvasia ir visa kultūra keletą šimtų metų buvo niekinta kryžiuočių ir jų kolonistų, kelis dešimtmečius - sovietų sistemos, religinių ir ideologinių fanatikų. Vis pritrūkdavo sveikesnio proto, dvasinės stiprybės ir galios asmenybių, kurios būtų galėję sustabdyti barbariškus naikinančius protrūkius ne tik šiame mieste, bet ir visame krašte.

Tik laikas parodys, ar organizuoti kasinėjimai ir nauji atradimai nebus "padaryti" niekada čia nebuvusių kultūrų "suradimu", naujos galimai kuriamos propagandos skleidimo pretekstu šiuo politiškai įtemptu laikotarpiu.

Visgi norėtusi platesnio supratimo ir žinios nešimo visuomenei,

kad ne senieji šio krašto žmonės, juo labiau lietuvių kilmės, kūrė fašizmą ar vokiškąjį nacizmą, ne jie organizavo II-ąją Pasaulinį karą, jie neturėtų būti "priešais", vis gaunančiais kerštingas išraiškas.

Ar turi galimybę viršenybę pagaliau imti sveikas protas, pagarba ir tolerancija senajai lietuvių prūsų bei vėliau ir kitų tautų kultūroms, pradėjusioms rasti šiame krašte ?

Net ir esant šiandien politiškai nepalankiam klimatui, abiejų tautų stipriems žmonėms abipus sienos siūlome panaudoti situacijos teikiamą galimybę SUSITAIKYMUI plačiąja prasme ir planuojamos atkurti pilies bei jos aplinkos erdvėje rasti vietas ir senosios mums šventos vietos bei kultūros deramam pagerbimui, ją primenančių elementų įterpimui į miesto, o tuo pačiu ir su juo gyvenančių žmonių gyvenimą. Galimi įvairūs pagarbūs elementai, galimas, pavyzdžiui, ir amžinosios ugnies aukuras su tūkstantmečio kultūrų ar kultūrų santarvės obelisku ir įrašais jame lietuvių, rusų bei vokiečių kalbomis.

G.Skamaročius

